

LUNDS UNIVERSITET
Lunds Tekniska Högskola

F2 Avbildning med linser och speglar

GEOMETRISK OPTIK

Kursinformation

Kurshemsidan

<http://www.atomic.physics.lu.se/education/mandatory-courses/faff25/>

- Kursprogram
- Läsanvisningar
- Föreläsningsbilder
  - Lösenord: *CDFotonik*

LUNDS UNIVERSITET
Lunds Tekniska Högskola

Atomic Physics
FACULTY OF ENGINEERING, LTH

Research | Education | Staff | Publications | Contact | Local Information

Local Information

Search lu.se

SEARCH

Atomic Physics > Education > Compulsory courses > FAFF25 / FAFA60 Fysik för C och D, åk 3 Delkurs i Fotonik och åk 1

Photonics

Elective courses

Compulsory courses

- ▶ FAFA01 Fysik - Mekanik och Vågor
- ▶ FAFA35 Fysik - Termodynamik och atomfysik
- FAFF25 Fysik för C och D - Delkurs i Termodynamik
- FAFF25 / FAFA60 Fysik för C och D, åk 3 Delkurs i Fotonik och åk 1
  - Laborationer
  - Föreläsningar
  - Tentamen
- FAFA20 Energi- & miljöfysik
- FAFA15 Energi- & miljöfysik
- FAF108 Inledande fysik
- ▶ FAF260 Tillämpad vågrörelselära
- FAFF10 Atom- och kärnfysik med tillämpningar
- ▶ FAFF30 Våglära och optik
- FAFF45 Medicinsk Fysik för BME
- ▶ FAFF36 Medicinsk Fysik
- ▶ FYSTC11 Atomic and Molecular Physics for Science Faculty

Diploma projects

Postgraduate studies

FAFF25 / FAFA60 Fysik för C och D, åk 3 Delkurs i Fotonik och åk 1

Välkomna!

År 2016 och 2017 ges denna kurs i fotonik både som en delkurs i FAFF25 för C och D i åk 3 samt som en självständig kurs, FAFA60, för C och D i åk 1.

Syftet med kursen är att ge en introduktion till fotonik inkluderande optik och signalöverföring med ljus och radiovågor. Kursen ska också ge träning i problemlösning, modelltänkande, experimentellt arbete samt skriftlig och muntlig kommunikation.

Informationen för denna sida gäller för kursomgången vårterminen 2017 och uppdateras löpande under kursens gång. Har du några frågor eller funderingar som rör denna kurs, hör gärna av dig till [Martin Hansson](#).

Anmälan till laborationsgrupper

Laborationsschema är publicerat här på hemsidan och anmälan till laborationsgrupperna är nu öppen. Anmäl dig, så snart som möjligt, till en (och endast en) via länken: <http://www.signupgenius.com/go/409044da4ab2da0ff2-laborationsgrupper>

Page Manager: |

KURSAKTA

Omfattning: 5 hp
Kursperiod: Vt1 2017
Obligatorisk för: C och D

Kursansvarig: [Martin Hansson](#) och [Olle Lundh](#)

Sekreterare: [Kerstin Nilsson](#)
Telefon: 046-222 7665

Kursombud: Vakant

LÄNKAR OCH DOKUMENT

Planering och gruppindelning:

- [Kursprogram](#)
- [Läsanvisningar](#)
- [Kursplan FAFF25](#)
- [Kursplan FAFA60](#)
- [Kurschema](#)

Laborationer:

- [Laborationsschema](#)
- [Geometrisk optik](#)
- [Ljusets böjning & interferens](#)
- [Rapportskrivning](#)

Övningsuppgifter:

- [Extra övningsuppgifter](#)
- [Formelblad](#)

Kursinformation

Schema

TimeEdit® LUNDS UNIVERSITET > LÄSSCHEMA FÖR PÅSEENDE - VÅRTERMINEN 2017									
IDAG < V 4 > 2017-01-23 - 2017-01-29 ÄNDRA SÖKNING Fysik, FAFF25, LTH, Fotonik, FAFA60, LTH PRENUMERERA SKRIV UT ANPASSA									
v 4	MÅNDAG 23/1	TISDAG 24/1		ONSDAG 25/1	TORSDAG 26/1		FREDAG 27/1		
8		08:00	FAFF25 Labb Fys:H323 Fysik Geometrisk optik	08:00	FAFF25 Labb Fys:H323 Fysik Geometrisk optik	08:00	FAFF25 Labb Fys:H323 Fysik Ljusets diffraktion	08:00	FAFF25 Labb Fys:H226 Fysik Ljusets diffraktion
9									
10	10:00			10:00					
11	FAFA60 FAFF25 Förel E:A Fotonik Fysik	12:00		12:00			12:00		12:00
12									
13	13:00	13:00	13:00	13:00	13:00	13:00	13:00	13:00	13:00
14	FAFA60 Övn Fys:H421 Seminarierum Fotonik	FAFF25 Övn Fys:H221 Seminarierum Fysik	FAFA60 Labb Fys:H323 Fotonik Geometrisk optik	FAFA60 Labb Fys:H226 Fotonik Ljusets diffraktion	FAFA60 Övn Fys:H421 Seminarierum Fotonik	FAFF25 Övn Fys:H221 Seminarierum Fysik	FAFA60 Labb Fys:H323 Fotonik Geometrisk optik	FAFA60 Labb Fys:H226 Fotonik Ljusets diffraktion	FAFA60 Labb Fys:H226 Fotonik Ljusets diffraktion
15	15:00	15:00	15:00	15:00	15:00	15:00	15:00	15:00	15:00
16									
		17:00	17:00	17:00	17:00	17:00	17:00	17:00	17:00
Föreläsning Laboration Övning Tentamen									
LÄNK TILL DETTA SCHEMA TEXTSCHEMA									

Kursinformation

Laborationer

- Geometrisk optik
  - Förenklad rapport: Svarsformulär
- Ljusets böjning och interferens
  - Fullständig rapport
- Laborationerna utföres parvis
- Förbered er väl
  - *Läsa instruktionerna ingår i förberedelserna*
- Grupplistor publiceras på hemsidan i eftermiddag

Dagens föreläsning

- F1 – Reflexion och brytning
  - F2 – Avbildning med linser och speglar
  - F3 – Optiska instrument
-
- Repetition: Vågor, reflektion och brytning
  - Dispersion, reflektans och transmittans
  - Brytning i sfärisk yta
  - Brytning i tunn lins
  - Avbildning i tunna linser
    - Strålkonstruktion
    - Förstoring
  - Avbildning i sfäriska speglar

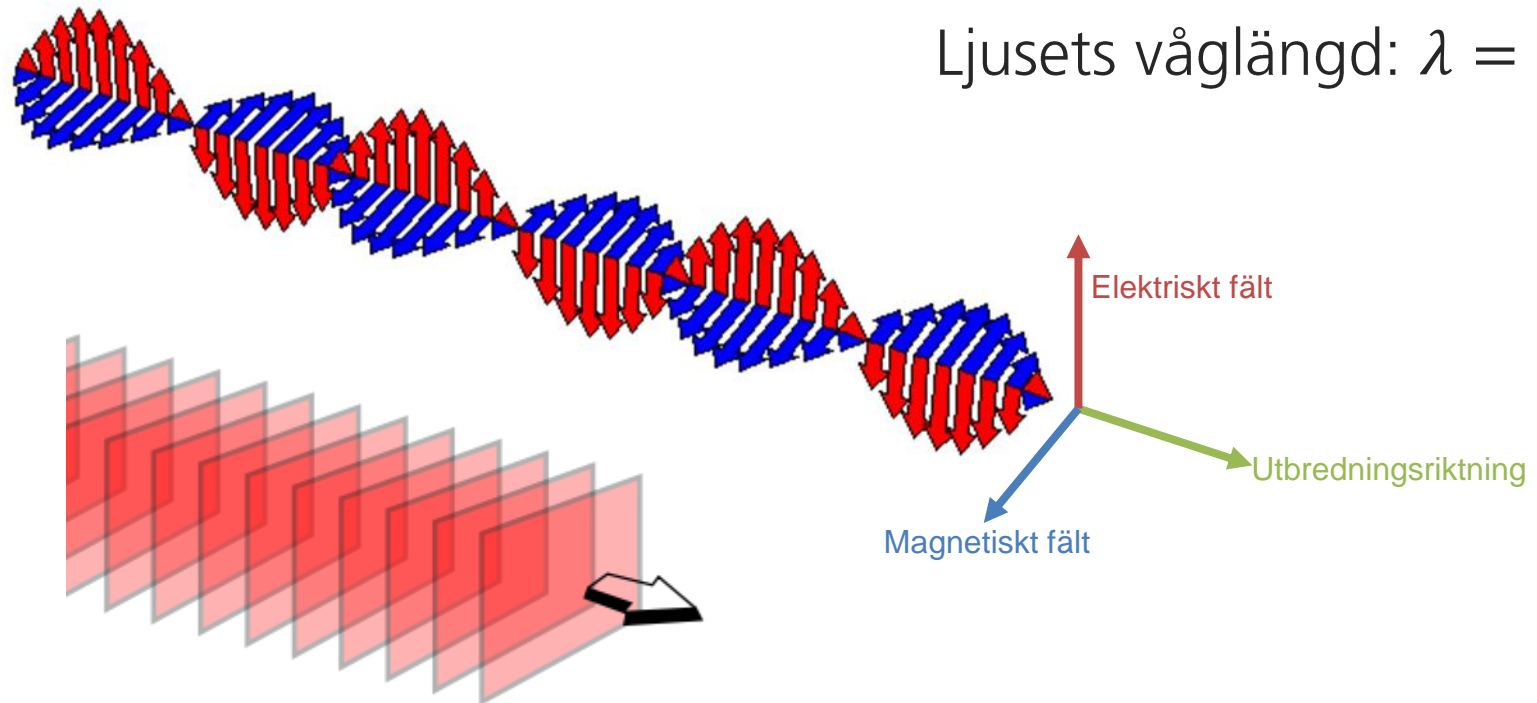

Ljus som en vågrörelse

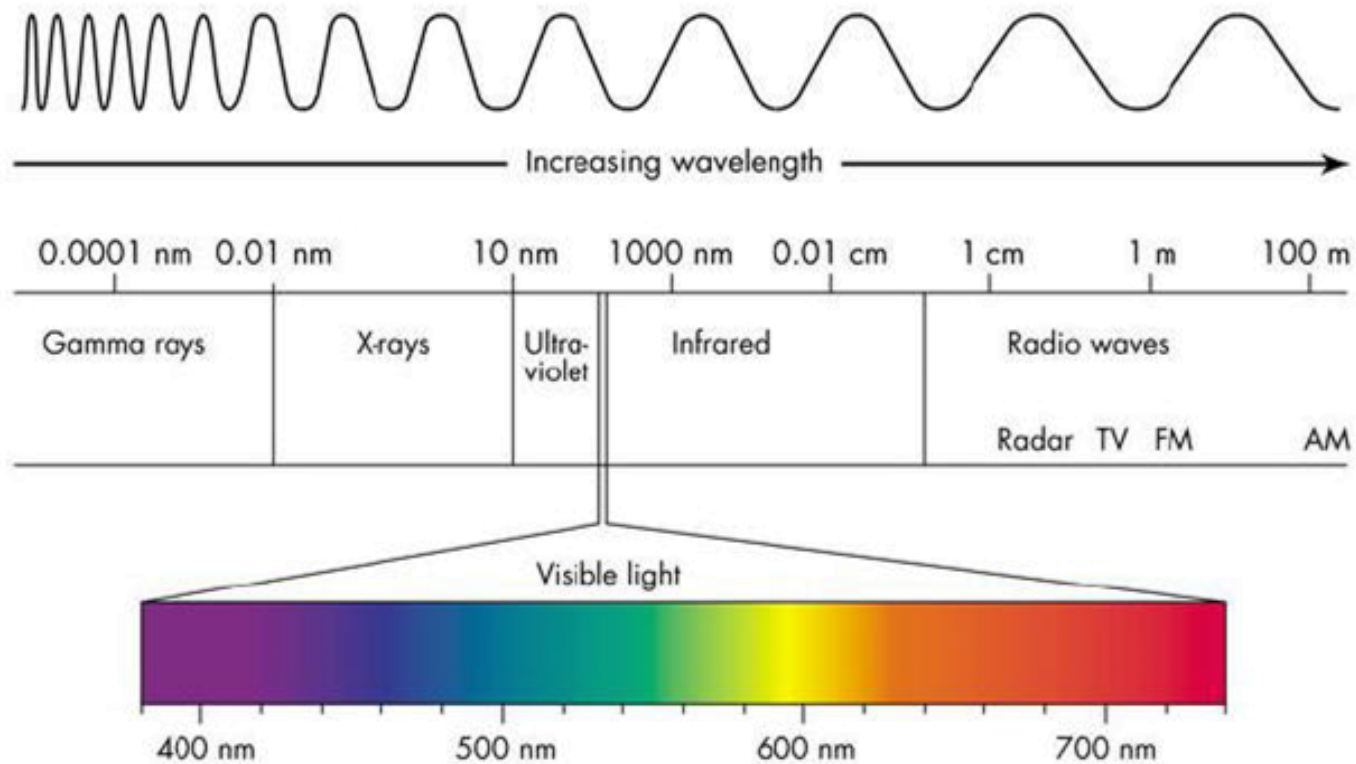
Ljusets frekvens: f [Hz]

Ljusets hastighet i vakuum: $c = 299\,792\,458$ m/s

Ljusets våglängd: $\lambda = c/f$

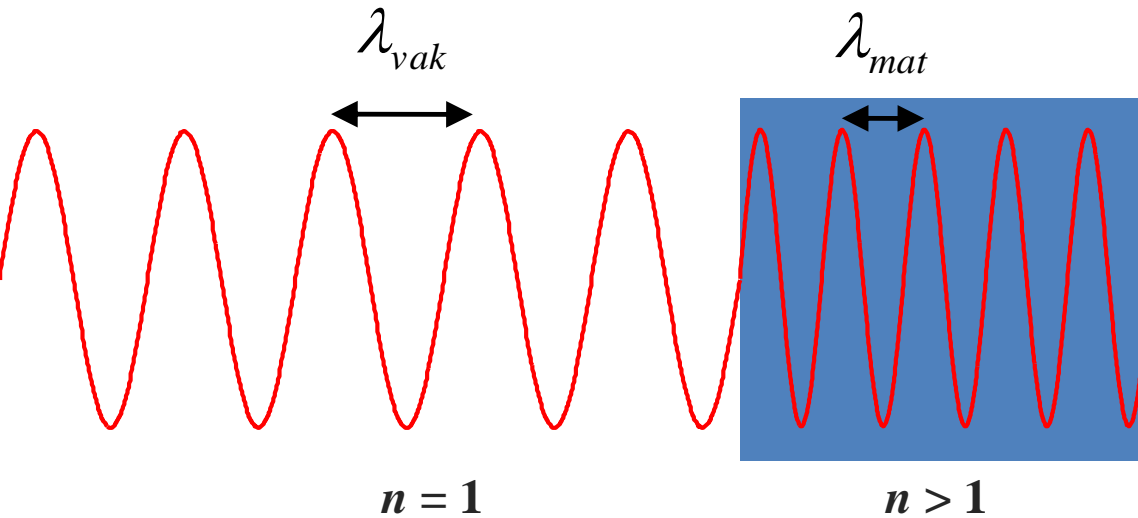
Det elektromagnetiska spektrumet

Sammanfattning

Brytning och reflektion

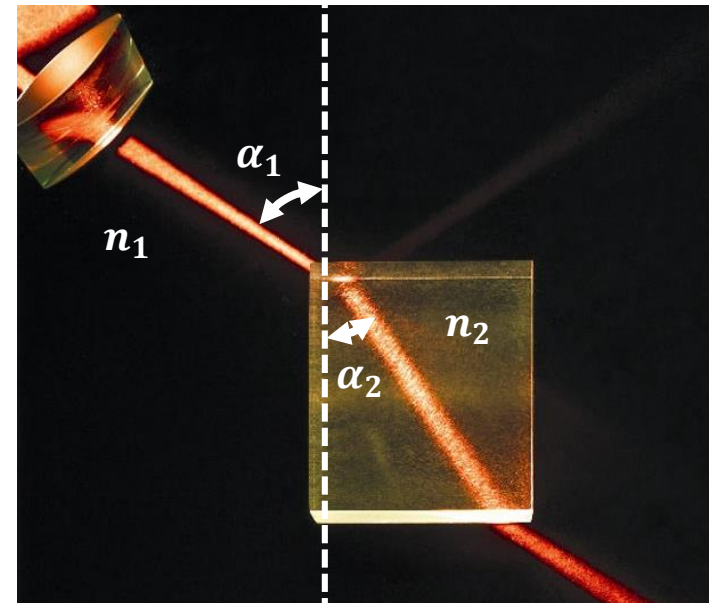

c – ljusets hastighet i vakuum
 v – ljusets hastighet i ett material

$$f = \frac{c}{\lambda_{vak}} = \frac{v}{\lambda_{mat}}$$

$$n \equiv \frac{c}{v} \quad \rightarrow \quad n = \frac{\lambda_{vak}}{\lambda_{mat}}$$

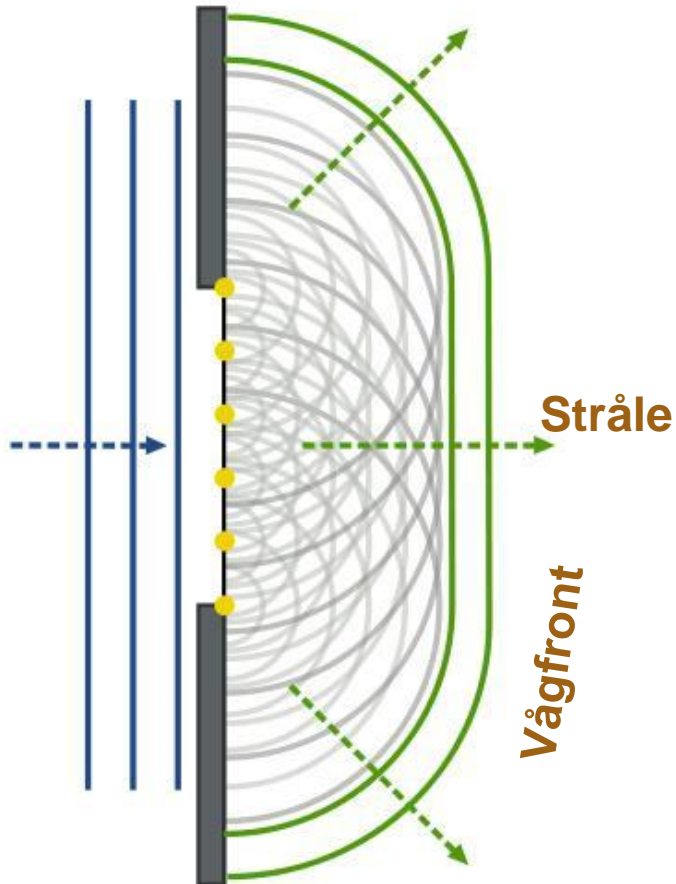
- Brytningslagen: $n_1 \sin \alpha_1 = n_2 \sin \alpha_2$
- Reflektionslagen: $\alpha_1 = \alpha_2$
- Gränsvinkeln för totalreflektion: $\alpha_g = \arcsin \frac{n_t}{n_i}$

Strålar

Kopplingen mellan vågoptik och stråloptik

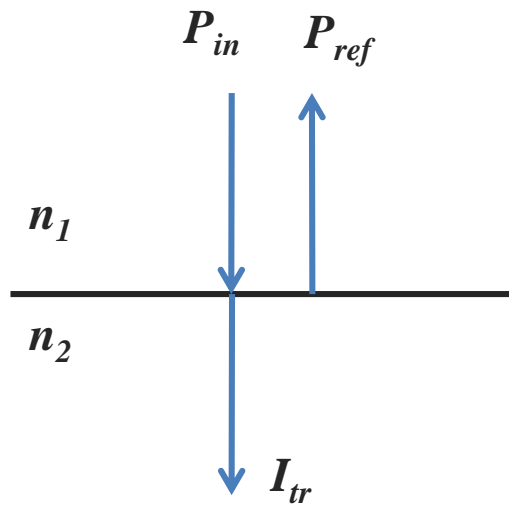

- **Vågfront:**
  - Yta i rymden där en våg har konstant fas
- **Stråle:**
  - Anger i vilken riktning energin transporteras
  - Fungerar bra endast då våglängden är försumbart liten i förhållande till storleken på de optiska komponenterna

Reflektion och transmission

Definition

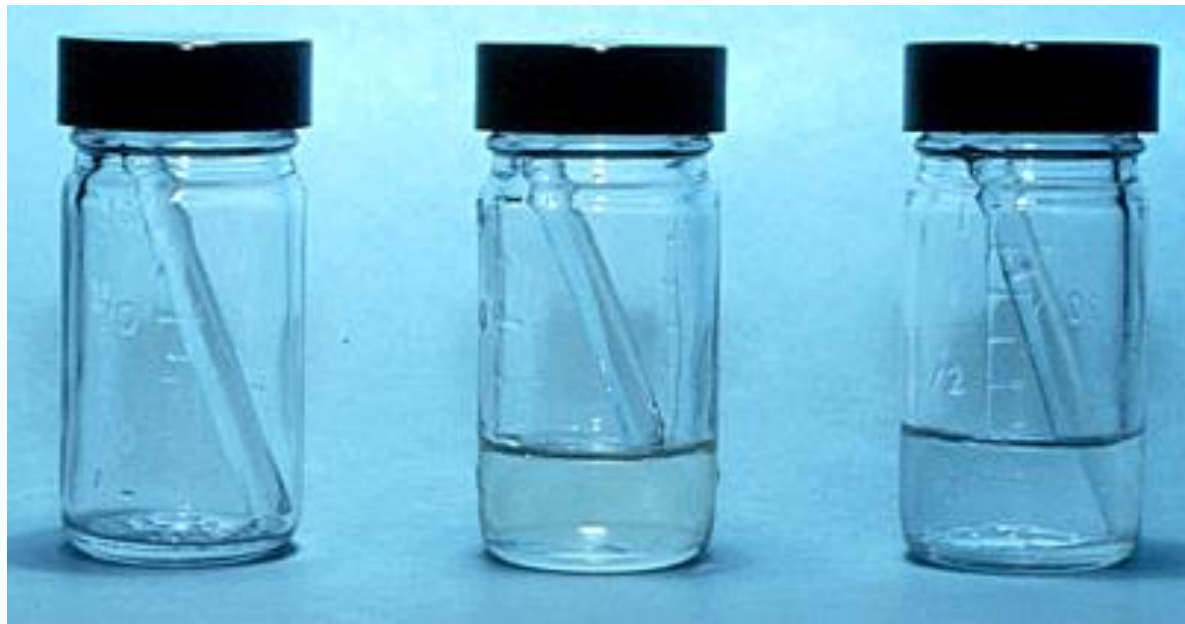

Reflektans: $R \equiv P_{ref} / P_{in}$

Transmittans: $T \equiv P_{tr} / P_{in} = 1 - R$

Vid vinkelrätt (normalt) infall: $R = \left(\frac{n_2 - n_1}{n_2 + n_1} \right)^2$

Exempel: Immersionsolja

Exempel 12.1

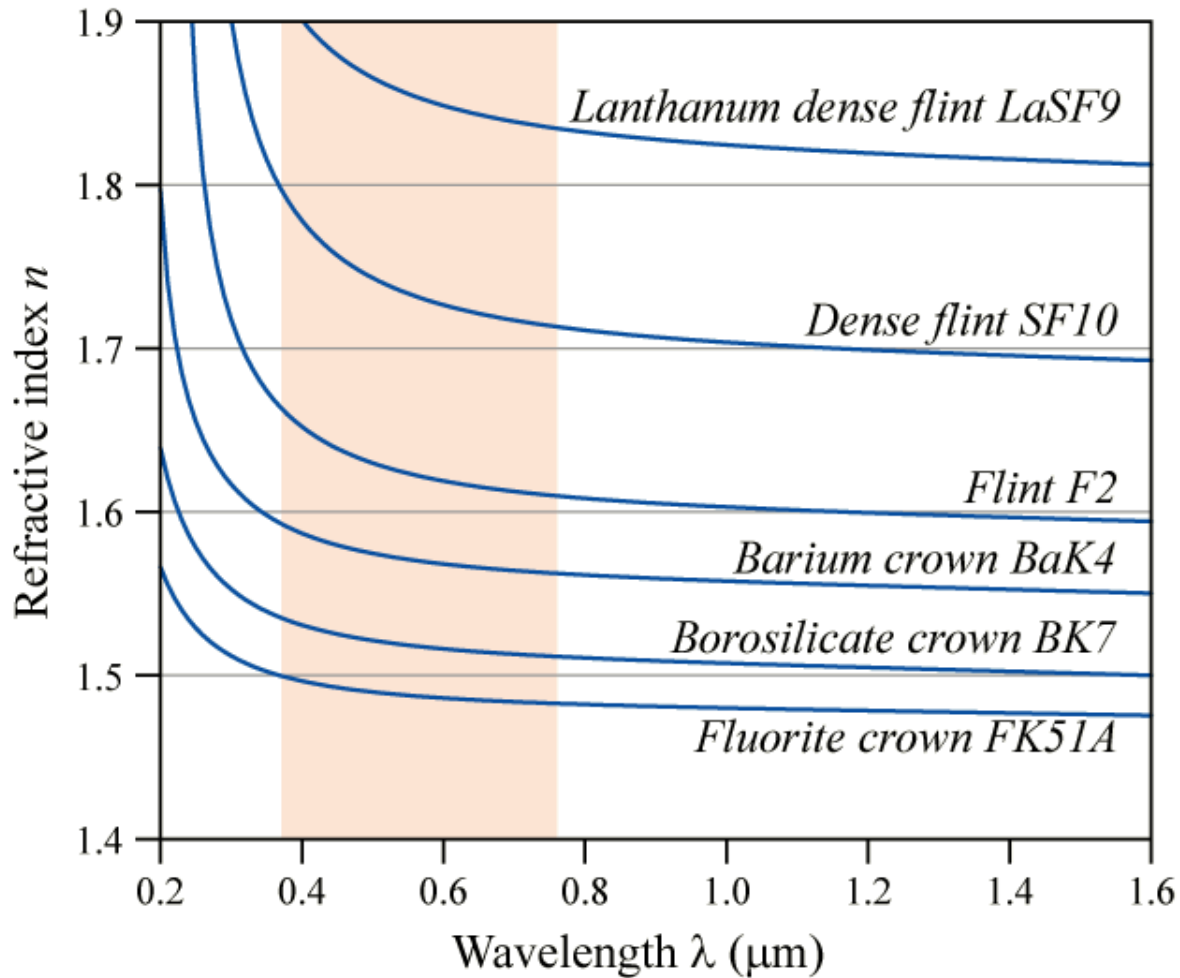
Hur mycket ljus går genom en enkel fönsterruta respektive ett treglasfönster?

Förutsätt att ljuset infaller längs med fönstrets normal och att glasets brytningsindex är 1,5.

Dispersion

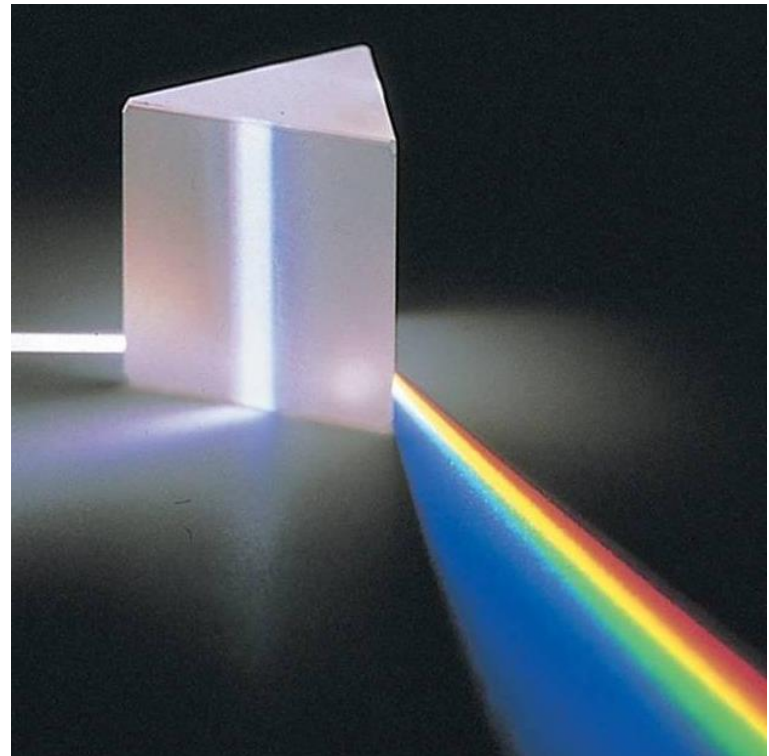
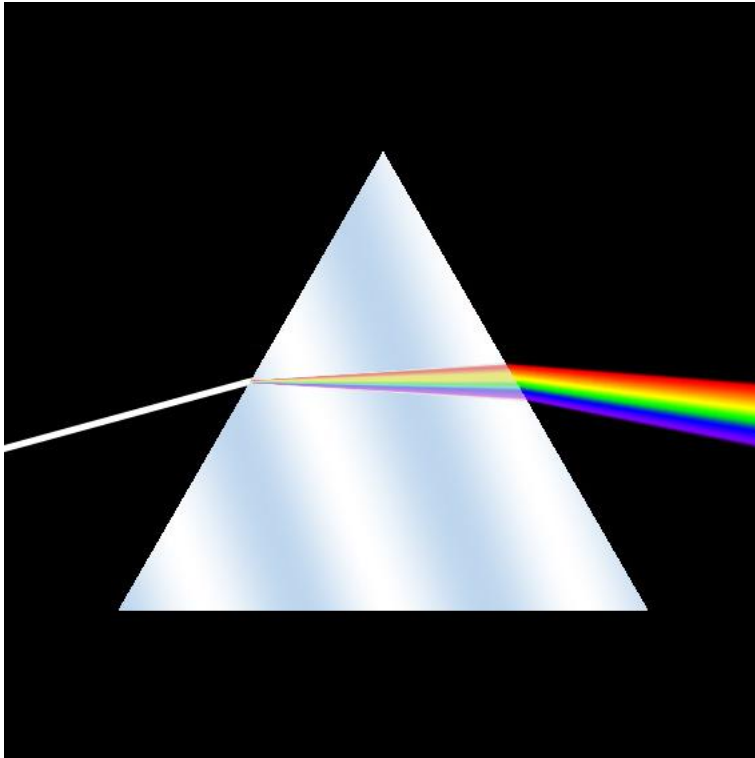
Brytningsindexets våglängdsberoende

Dispersion

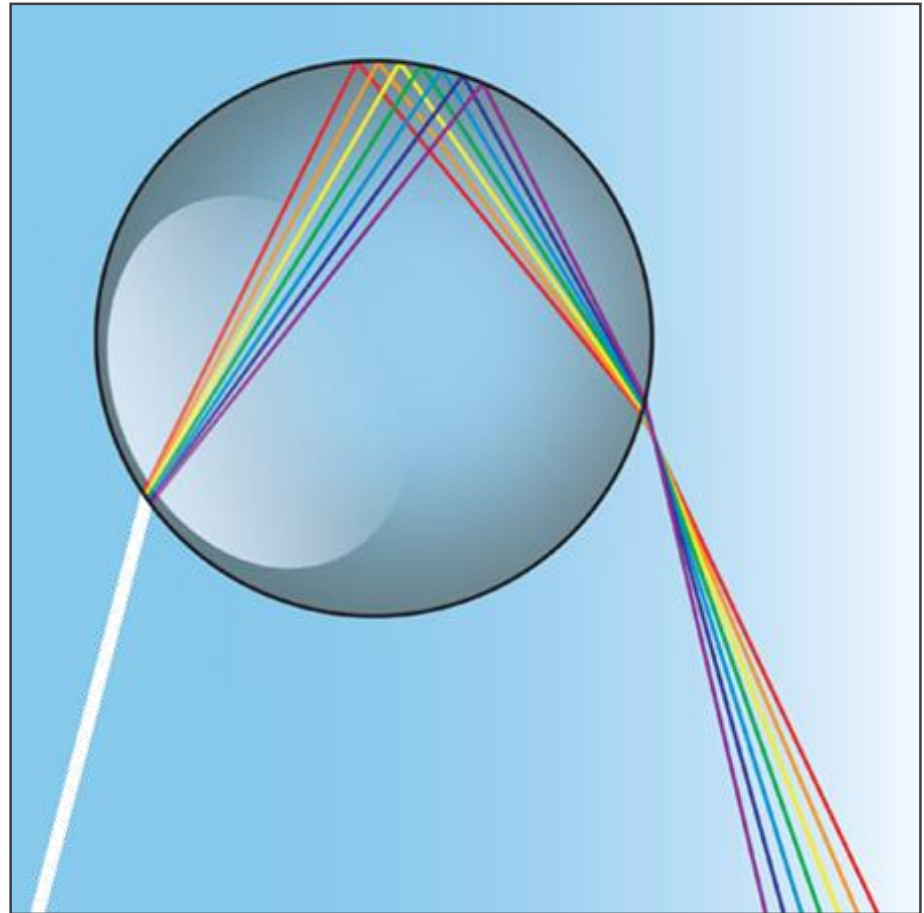
Exempel: Prisma

Dispersion

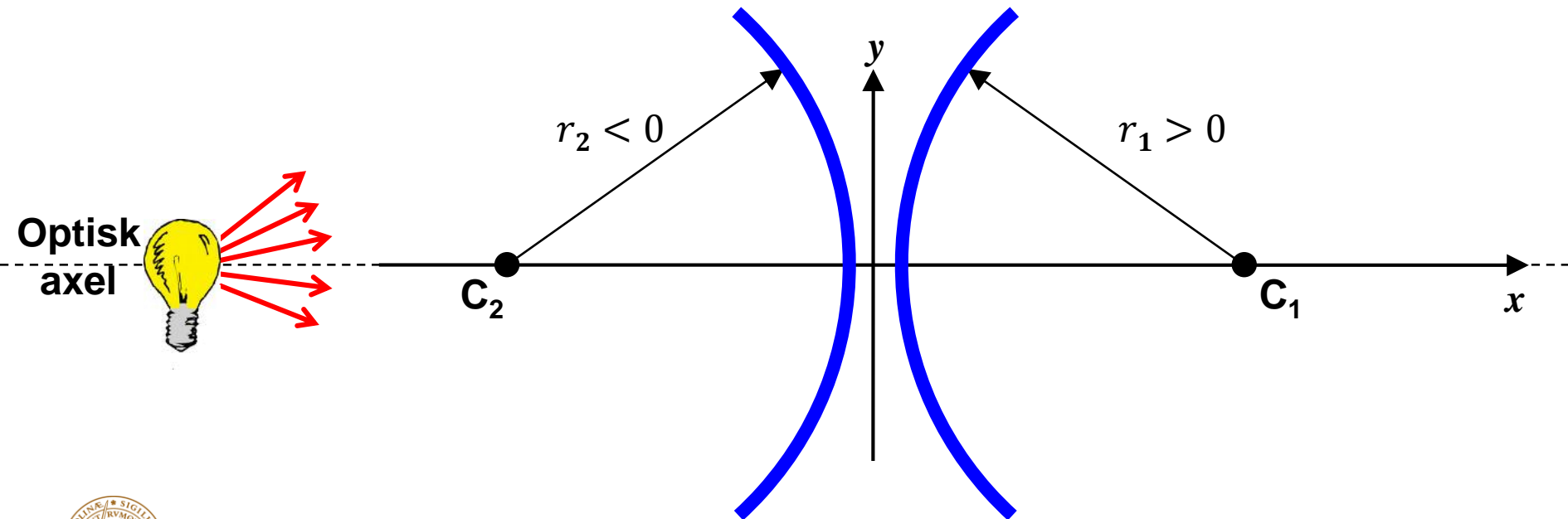
Exempel: Regnbågen

Strålkonstruktion

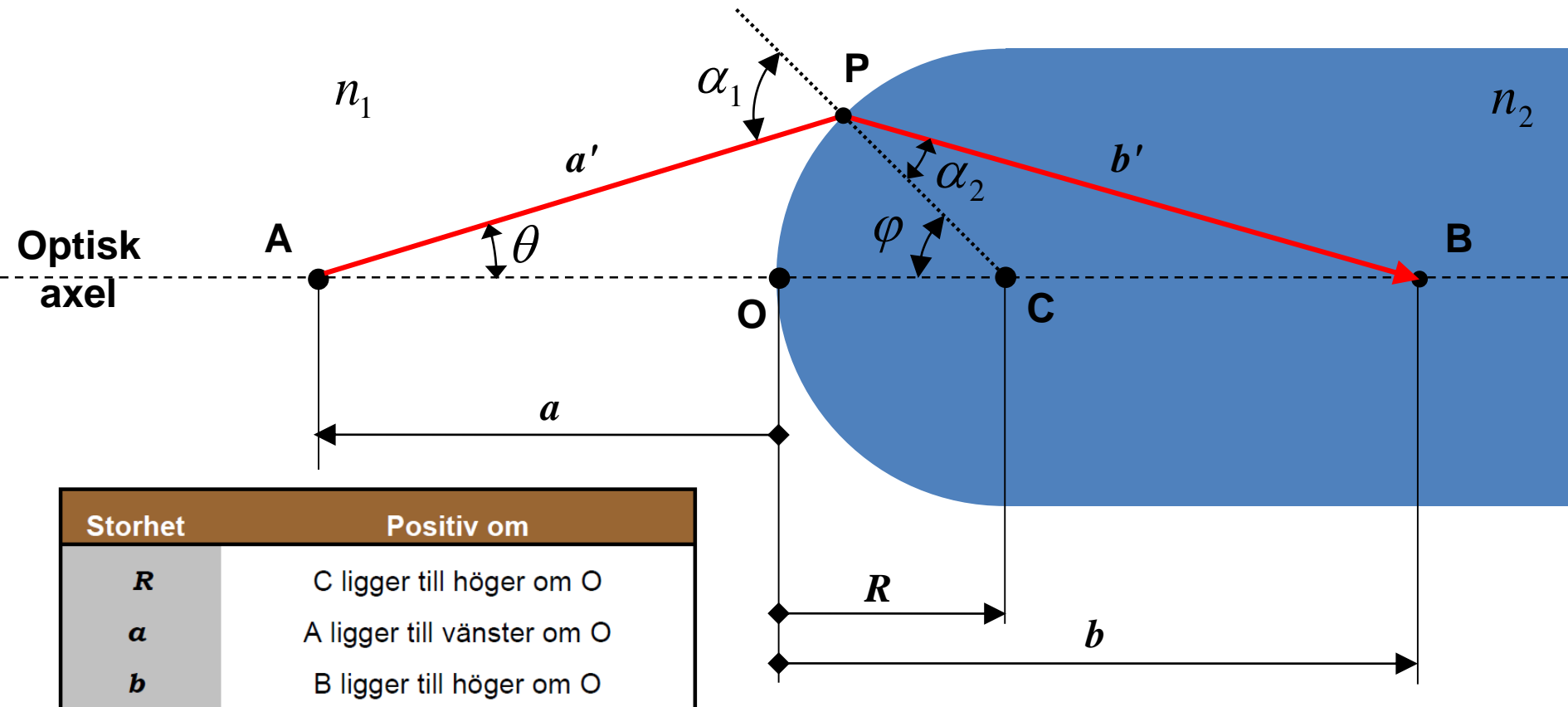
Teckenkonvention

- Ljus går från vänster till höger – positiv x -led.
- Krökningsradien för en yta är positiv om krökningscentrum är vid högre x än ytan.

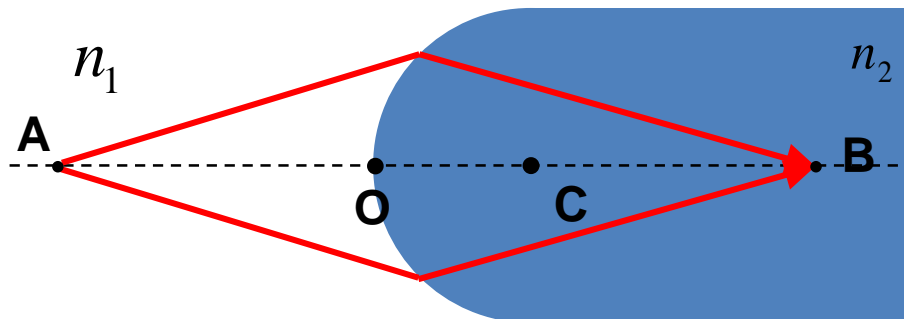
Brytning i sfärisk yta

Resultat:
$$\frac{n_1}{a} + \frac{n_2}{b} = \frac{n_2 - n_1}{R}$$

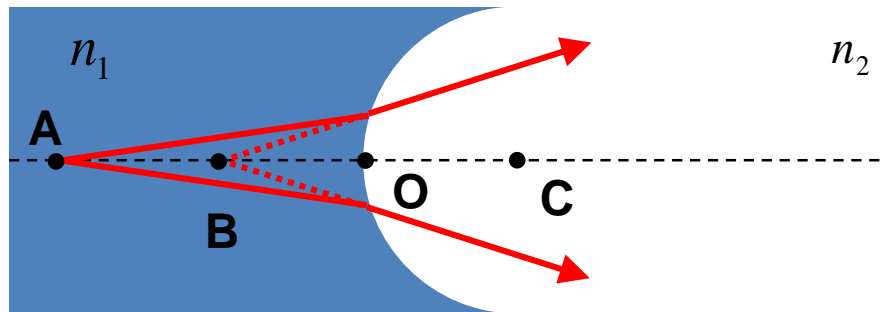

Exempel: Reella och virtuella bilder

$$b > 0$$

**Reell
bild**

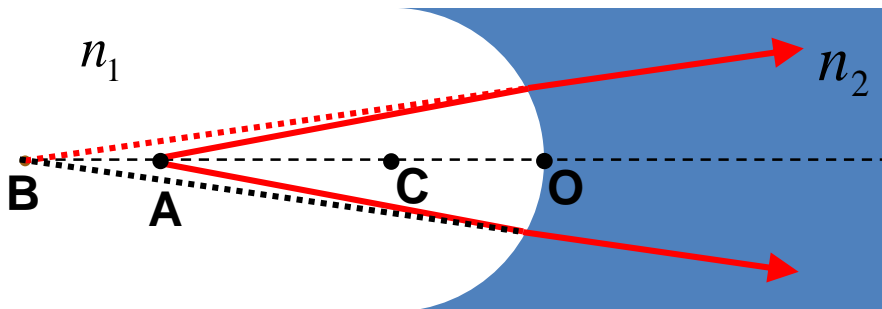
$$n_1 > n_2$$

$$R > 0$$

$$a > 0$$

$$b < 0$$

**Virtuell
bild**

$$n_1 < n_2$$

$$R < 0$$

$$a > 0$$

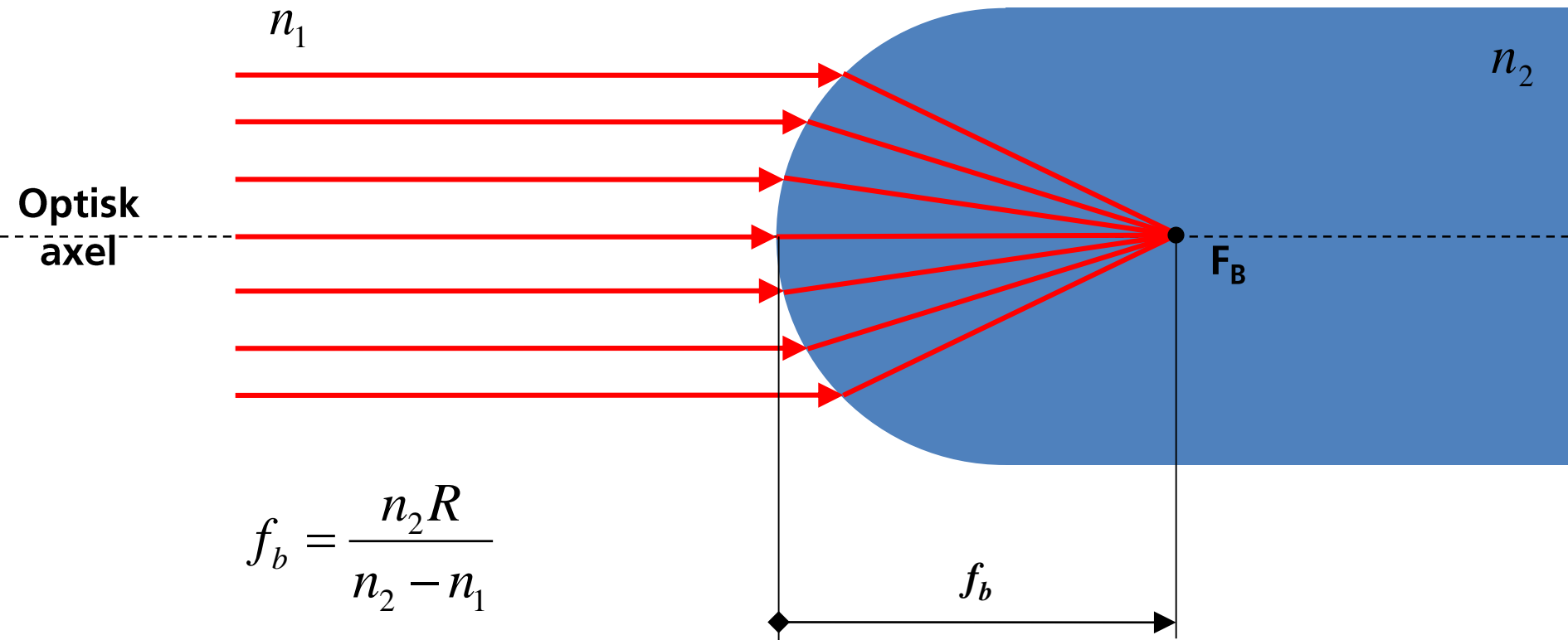
$$b < 0$$

**Virtuell
bild**

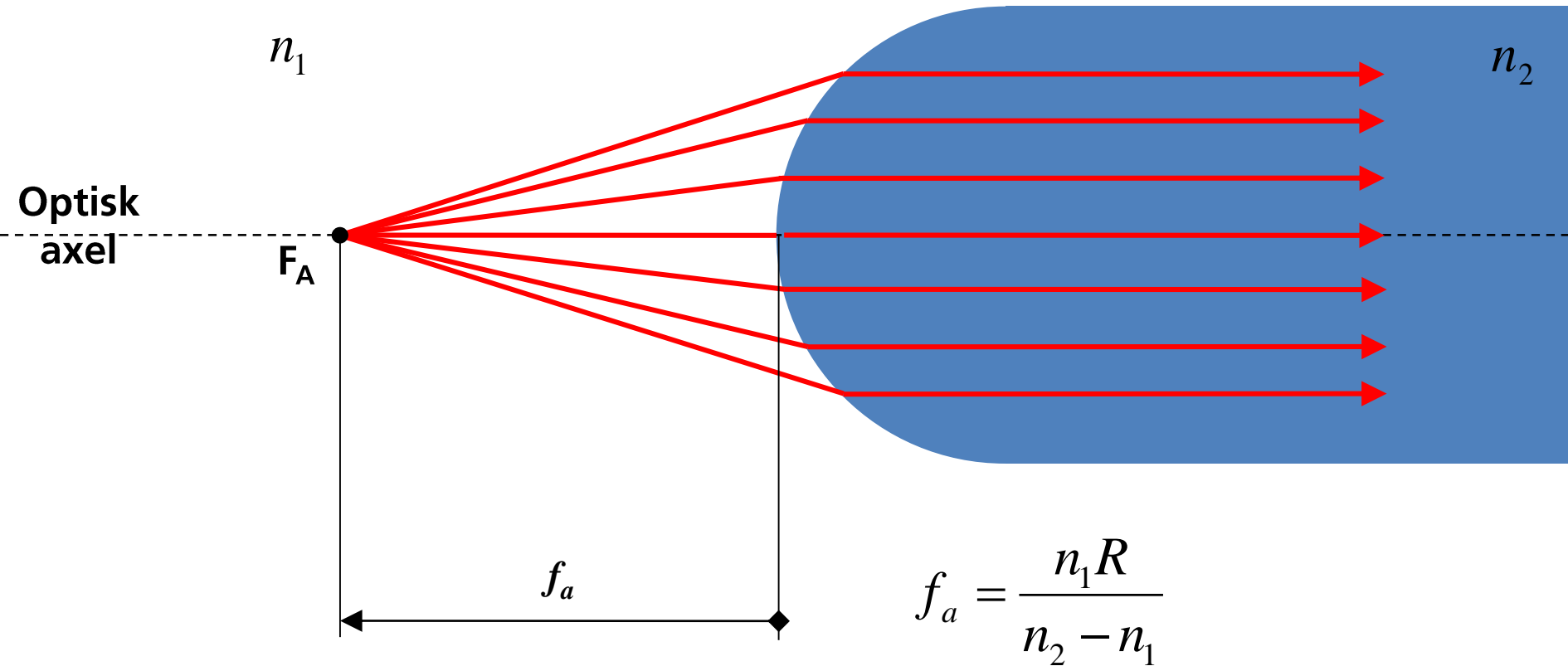
Brännpunkter

Bildbrännpunkten

Brännpunkter

Föremålsbrännpunkten

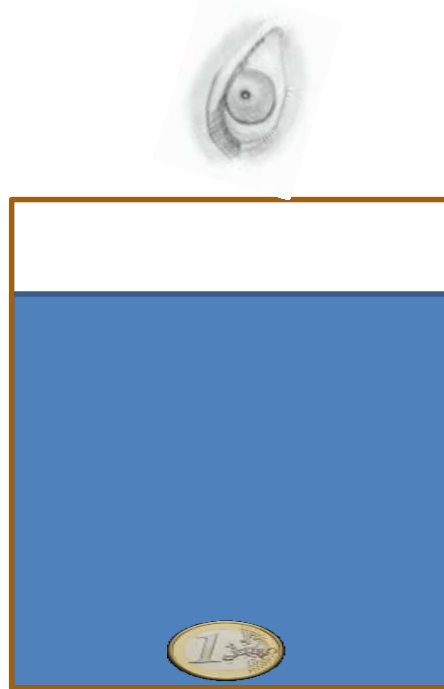

Avbildning i yta

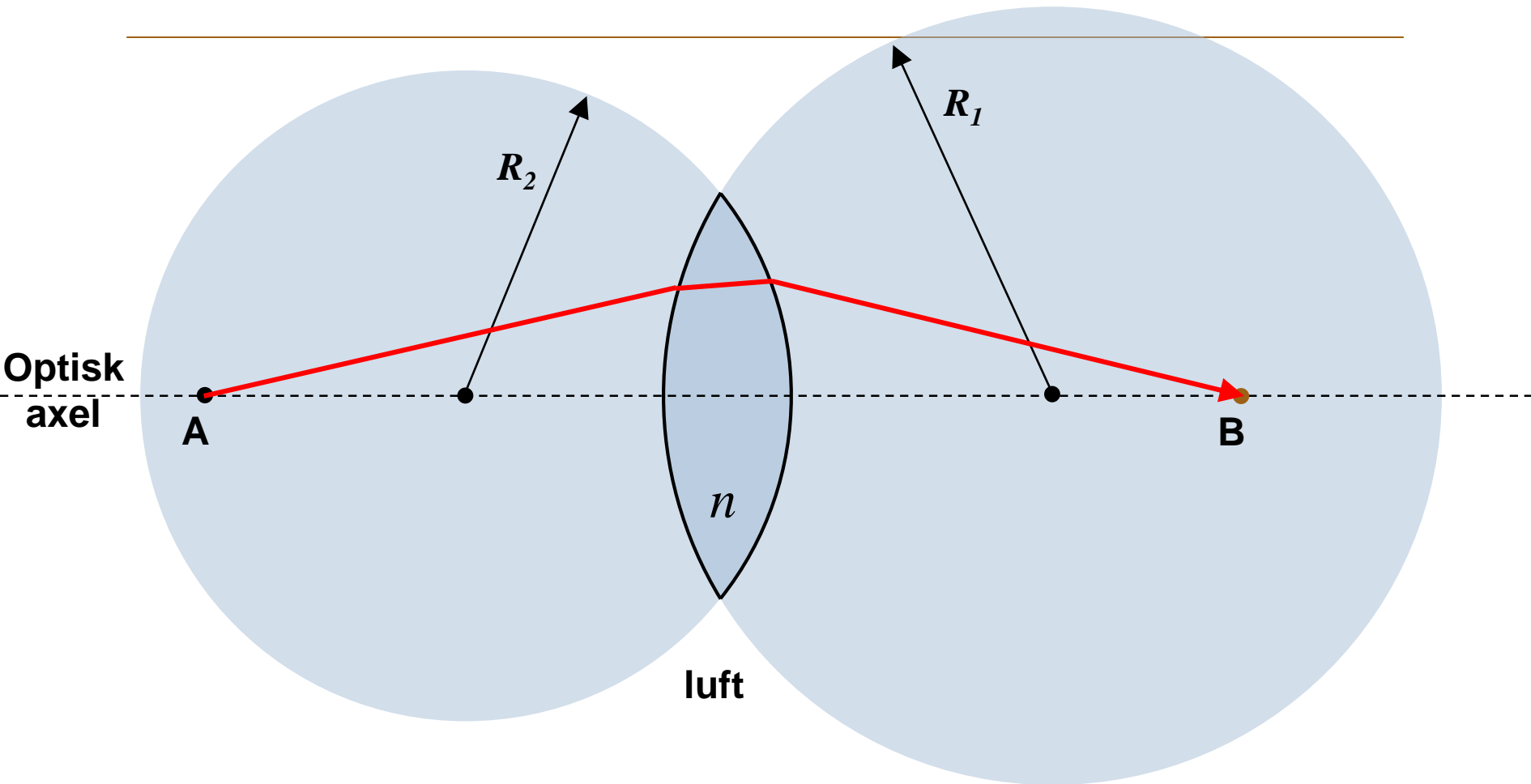
Exempel 13.2

- När ett mynt placeras i botten av ett glas med vatten ser myntet ut att "lyftas" upp av vattnet. Antag att myntet ligger under 10 cm vatten och beräkna var bilden av myntet hamnar.

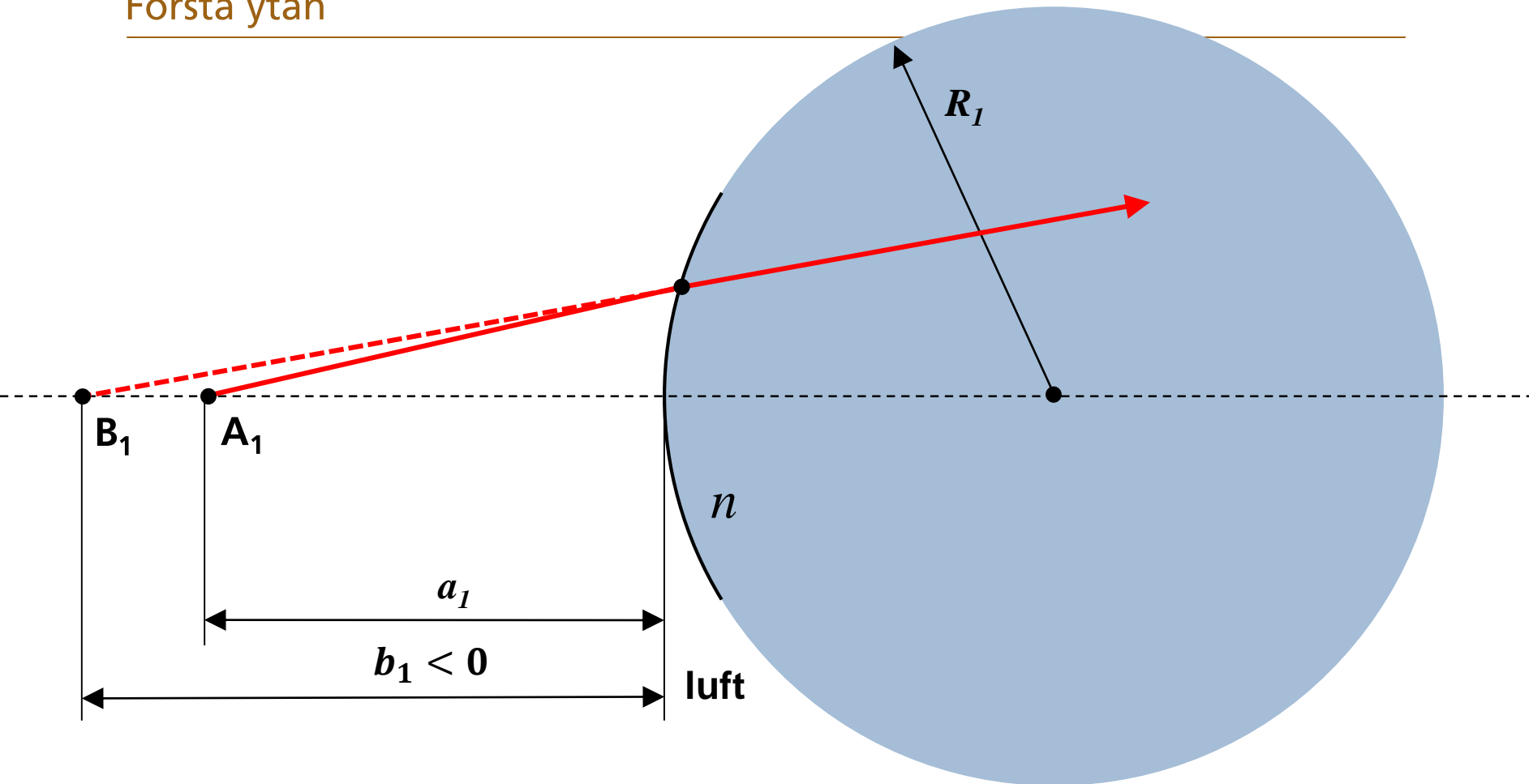

Tunn lins

Tunn lins

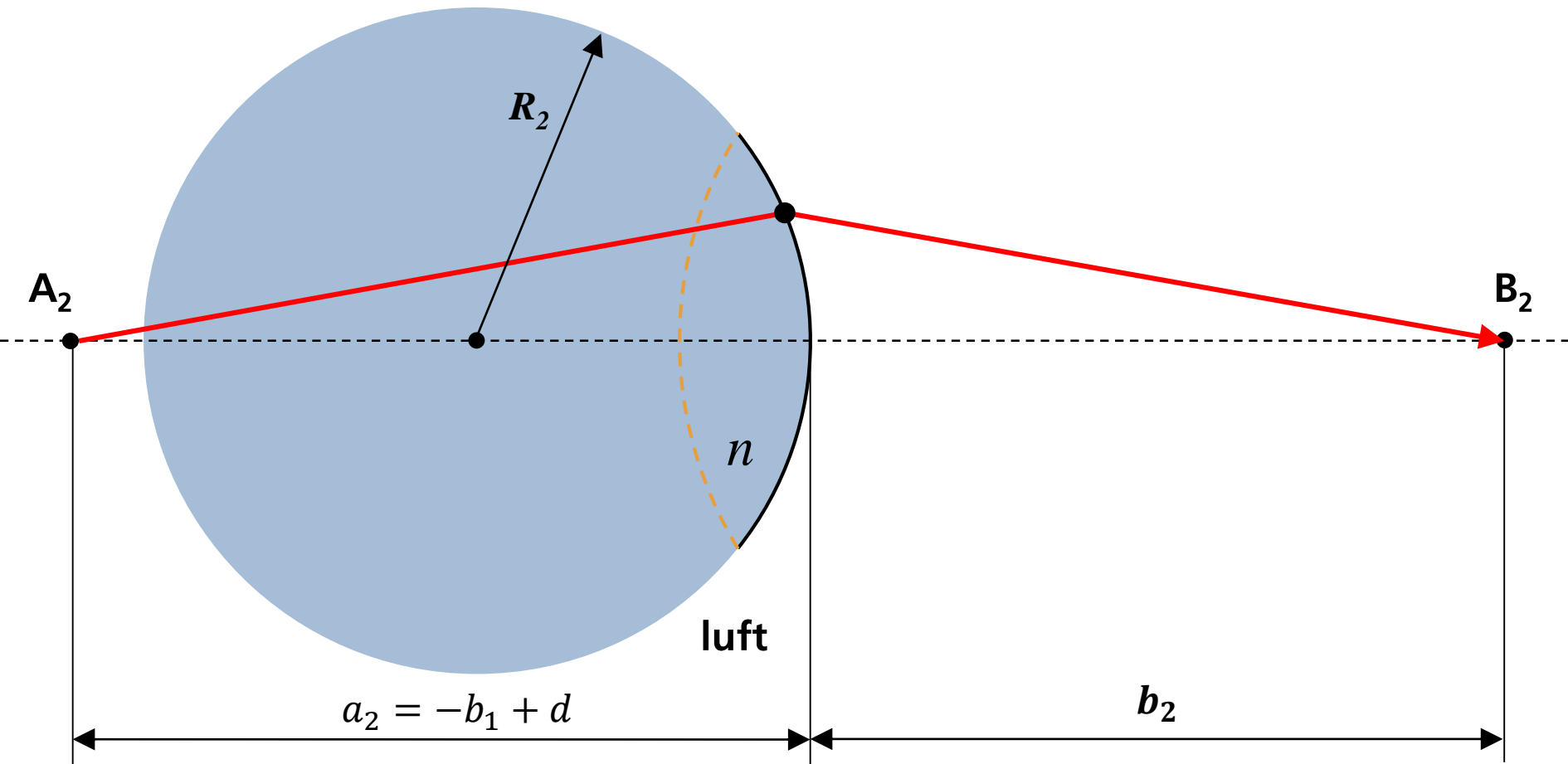
Första ytan

Tunn lins

Andra ytan

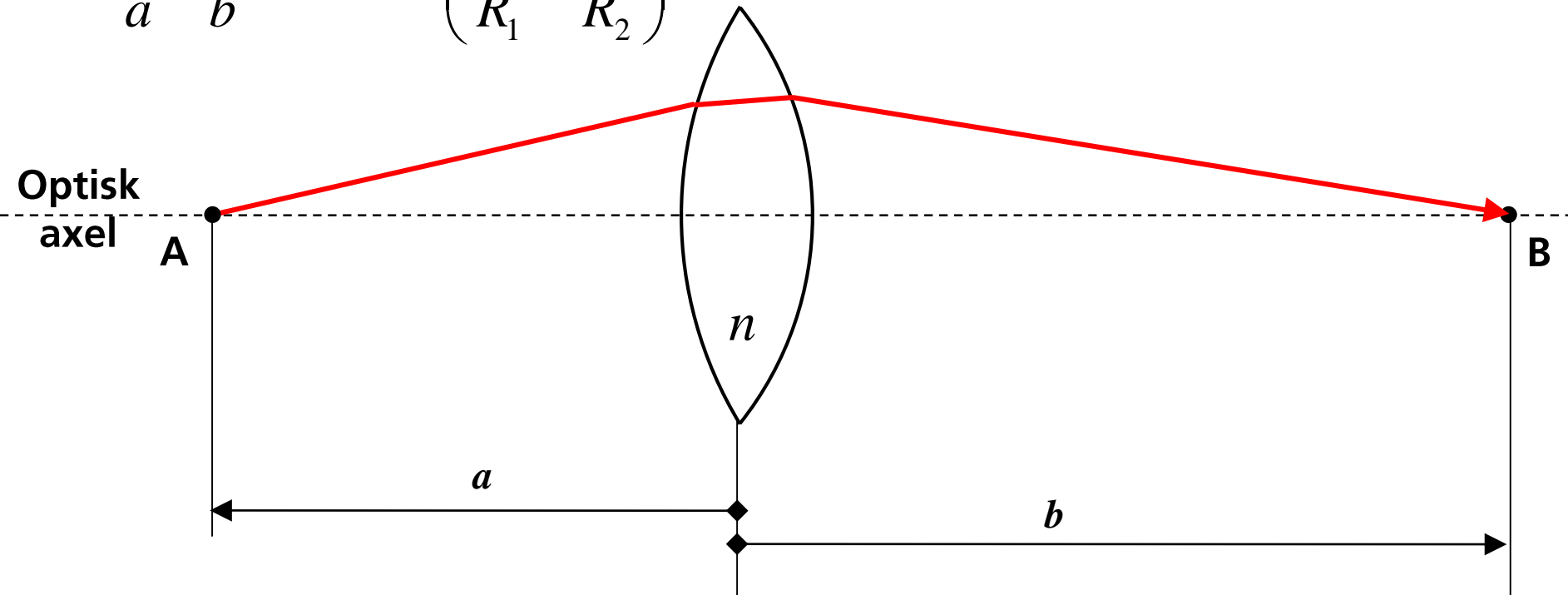

Tunn lins

Resultat

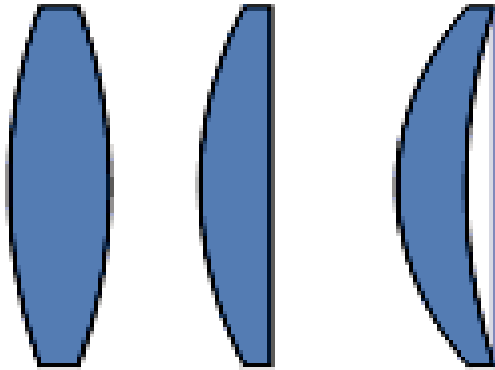
$$\frac{1}{a} + \frac{1}{b} = (n - 1) \cdot \left(\frac{1}{R_1} - \frac{1}{R_2} \right)$$

Linstyper

Samlingslinser

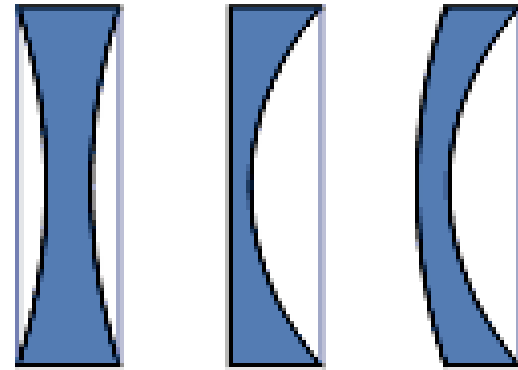

Bikonvex

Konkavkonvex

Plankonvex

Spridningslinser

Bikonkav

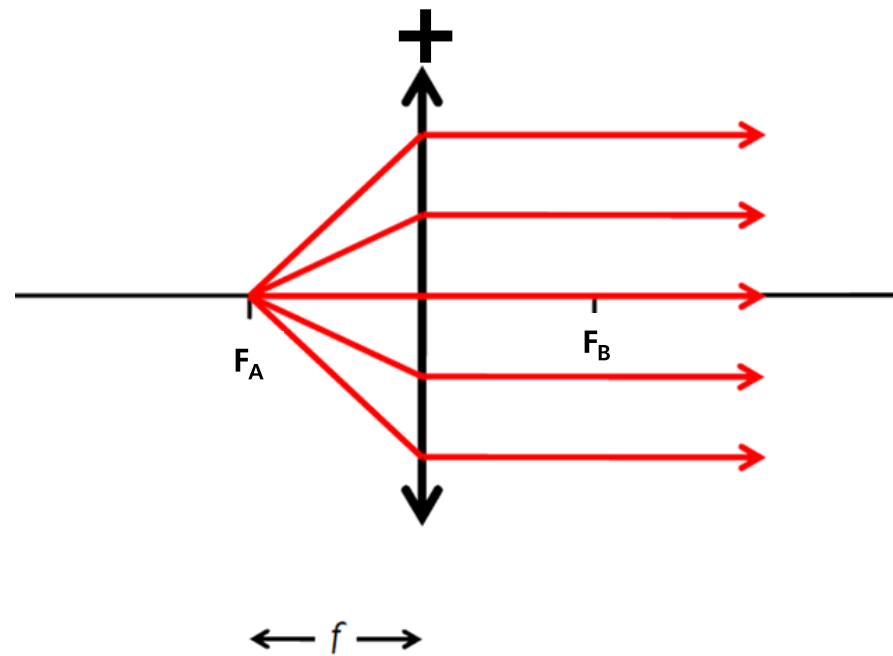
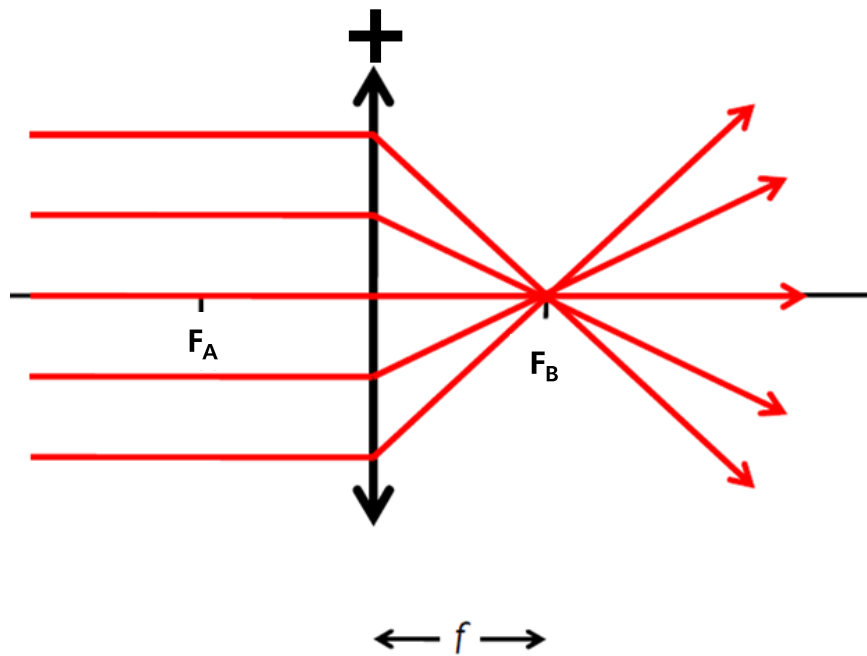
Konvexkonkav

Plankonkav

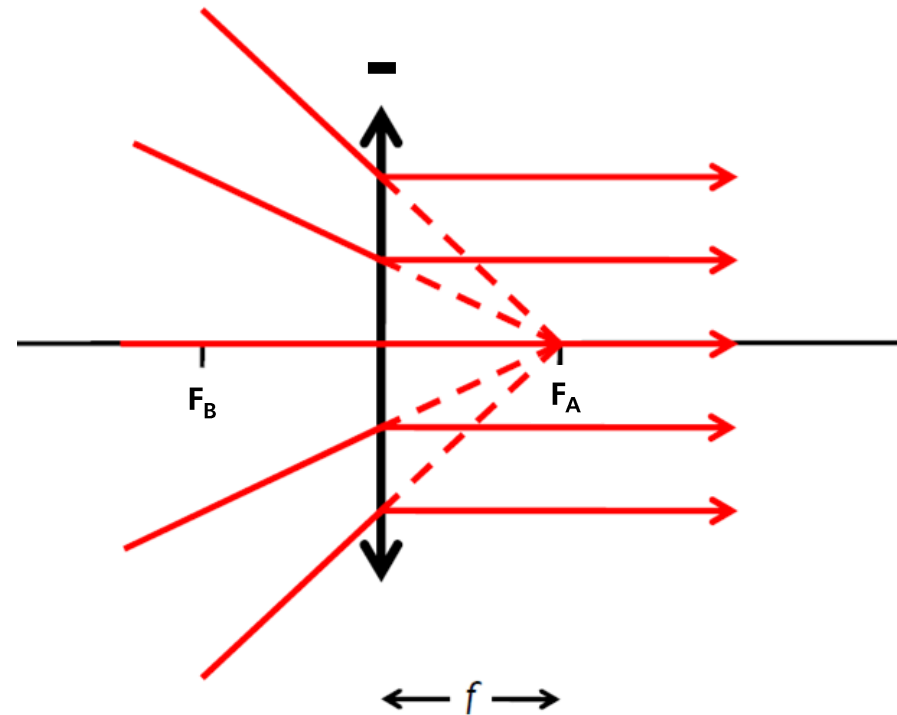
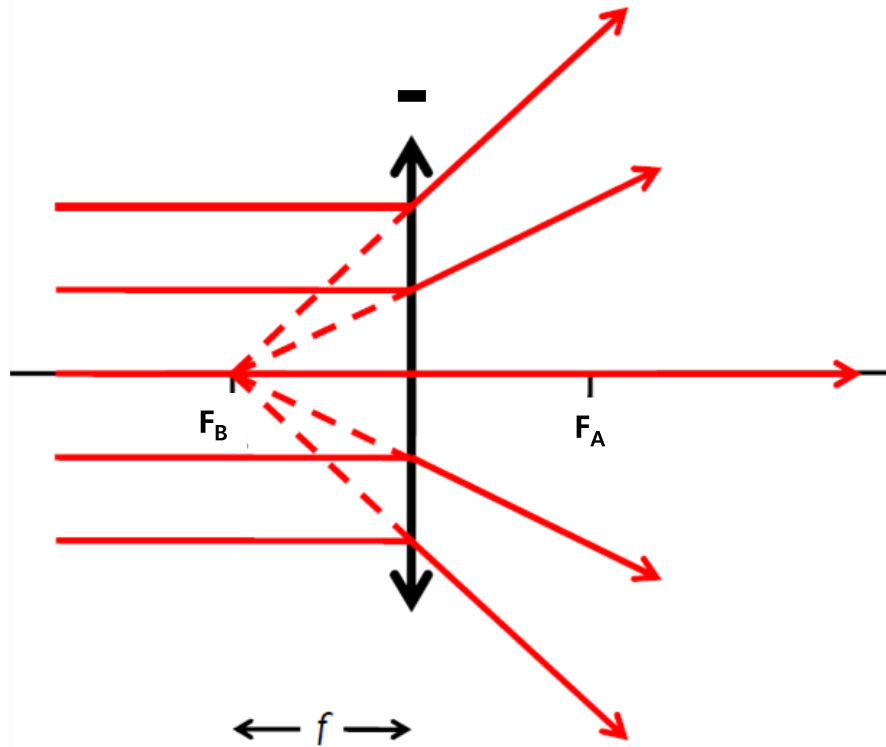
Brännvidder

Samlingslins

Brännvidder

Spridningslins

Tunn lins

Sammanfattning

- Linstillverkarformeln: $\frac{1}{f_b} = \frac{1}{f_a} = \frac{1}{f} = (n-1) \left[\frac{1}{R_1} - \frac{1}{R_2} \right]$
- Samlingslins eller positiv lins: $f > 0$
- Spridningslins eller negativ lins: $f < 0$
- Gauss' linsformel: $\frac{1}{a} + \frac{1}{b} = \frac{1}{f}$

Storhet	Positiv om
f	linsen är konvex (samlar ljuset)
a	föremålet till vänster om linsen
b	bilden till höger om linsen

Strålkonstruktion

Standardstrålar

- En stråle genom *linsens centrum* bryts inte.
- En stråle som är *parallell* med den optiska axeln *före* en positiv lins går genom linsens bildbrännpunkt. En stråle som är *parallell* med den optiska axeln *före* en negativ lins ser ut att komma från linsens bildbrännpunkt.
- En stråle som går genom föremålsbrännpunkten hos en positiv lins är *parallell* med den optiska axeln *efter* linsen. En stråle på väg mot föremålsbrännpunkten hos en negativ lins är *parallell* med den optiska axeln *efter* linsen.

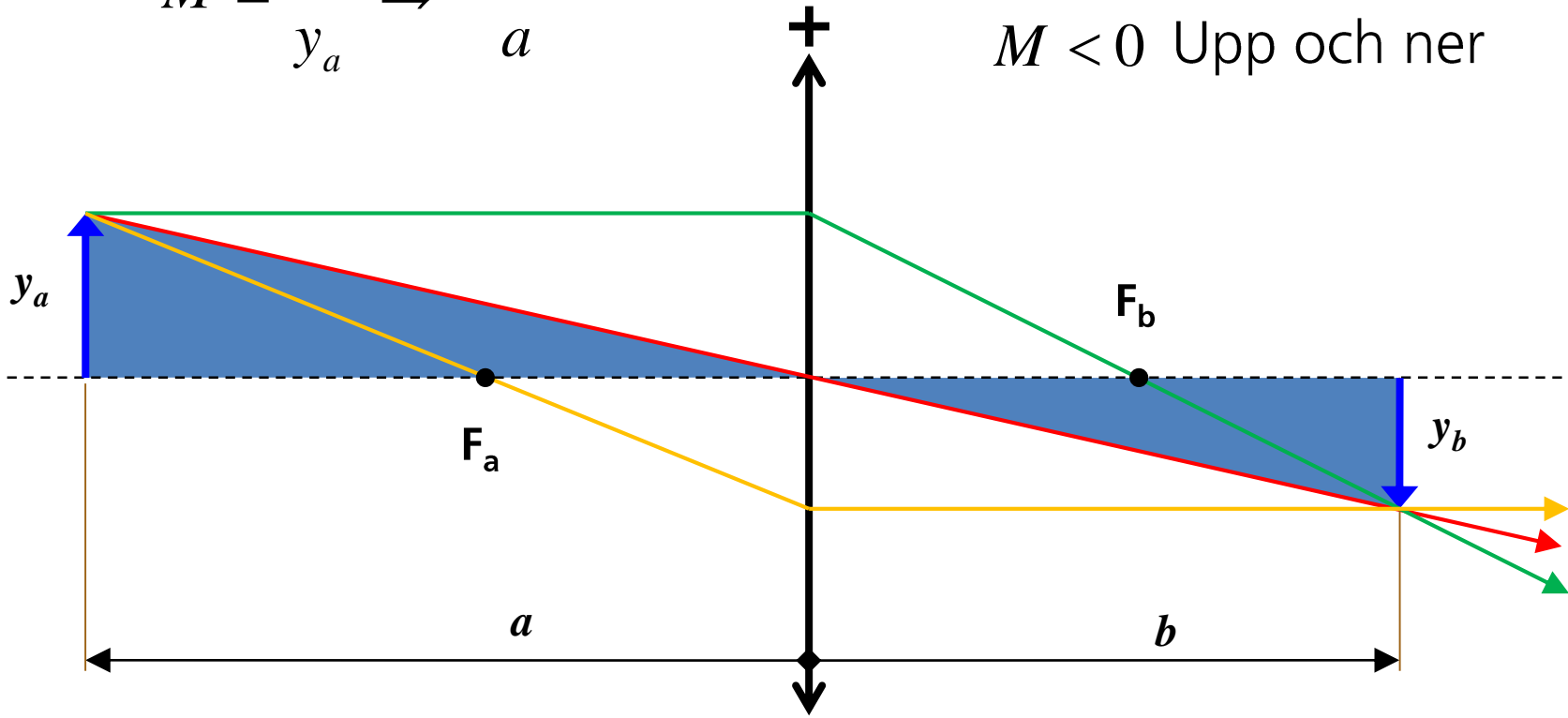
Lateralförstoring

Definition

$$M \equiv \frac{y_b}{y_a} \Rightarrow -\frac{b}{a}$$

$M > 0$ Rättvänd

$M < 0$ Upp och ner

Exempel 13.3

Overheadprojektor

En overheadprojektor består av en jämnt belyst yta, en lins och en vikspegel. En stordbild läggs på den belysta ytan 40 cm ifrån objektivet, som har brännvidden 35 cm.

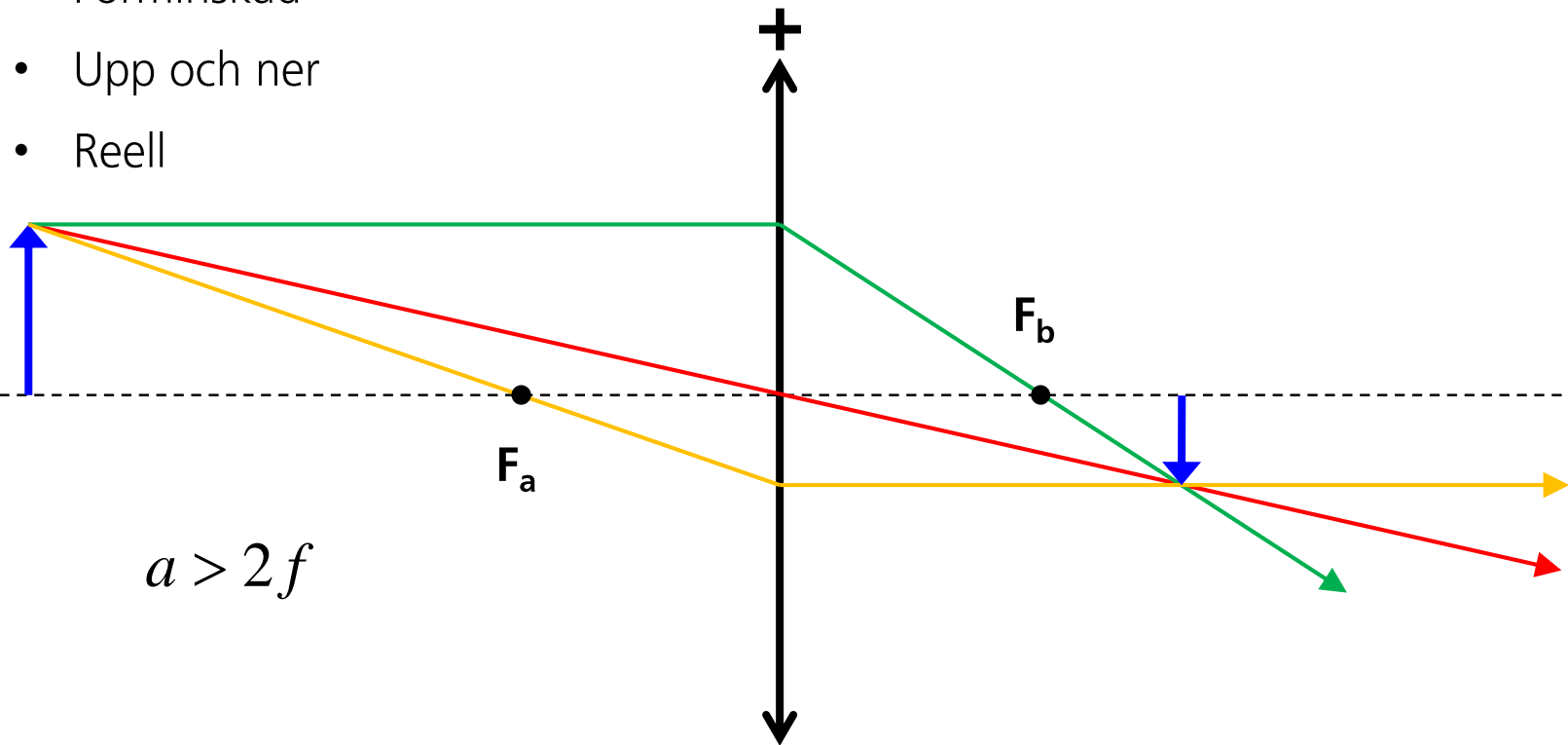
- a)** På vilket avstånd ifrån objektivet skall projektorskärmen stå?
- b)** Texten på en stordbild är 8,0 mm hög. Hur stor blir texten på skärmen när bilden är skarp?

Exempel

Konvex lins

- Förminskad
- Upp och ner
- Reell

Exempel: Konvex lins

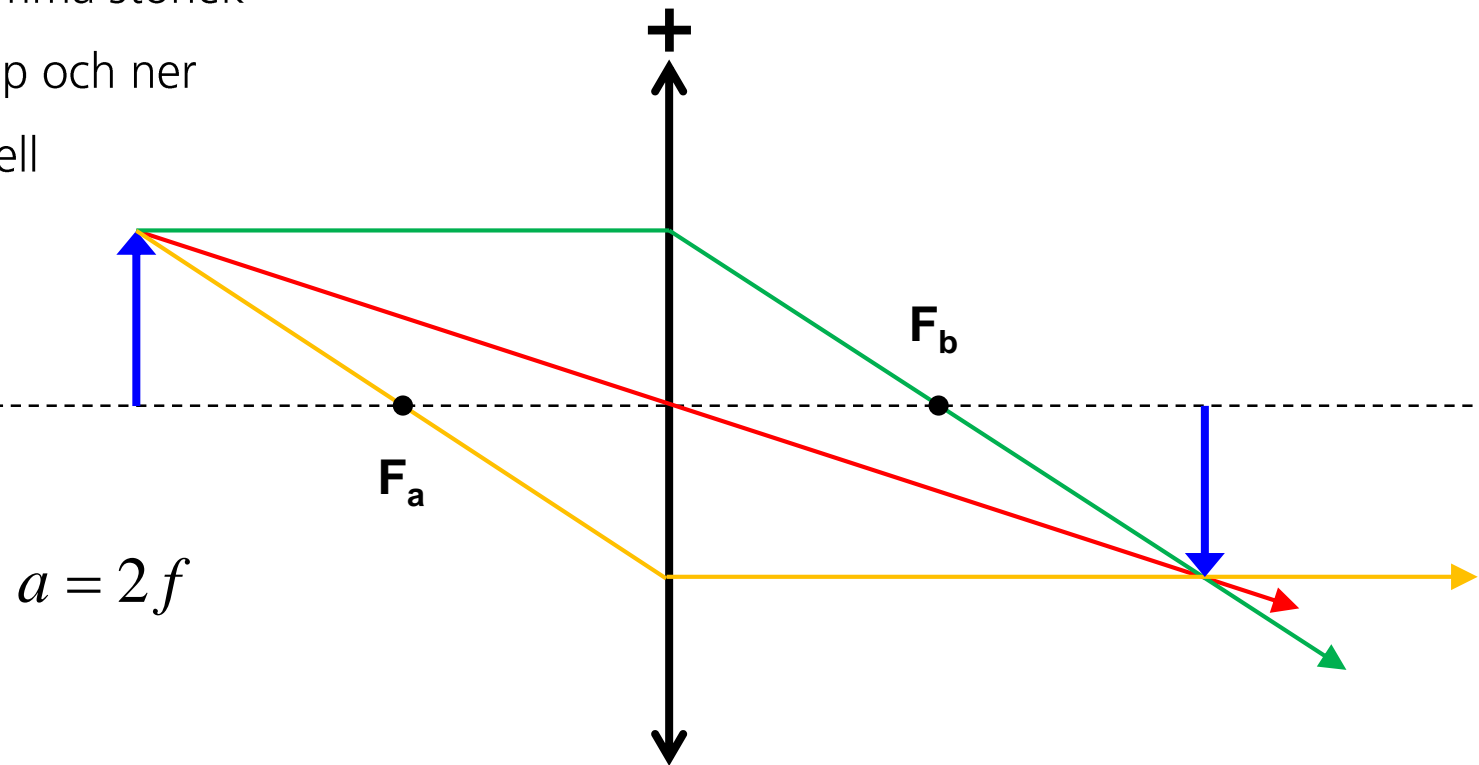

Exempel

Konvex lins

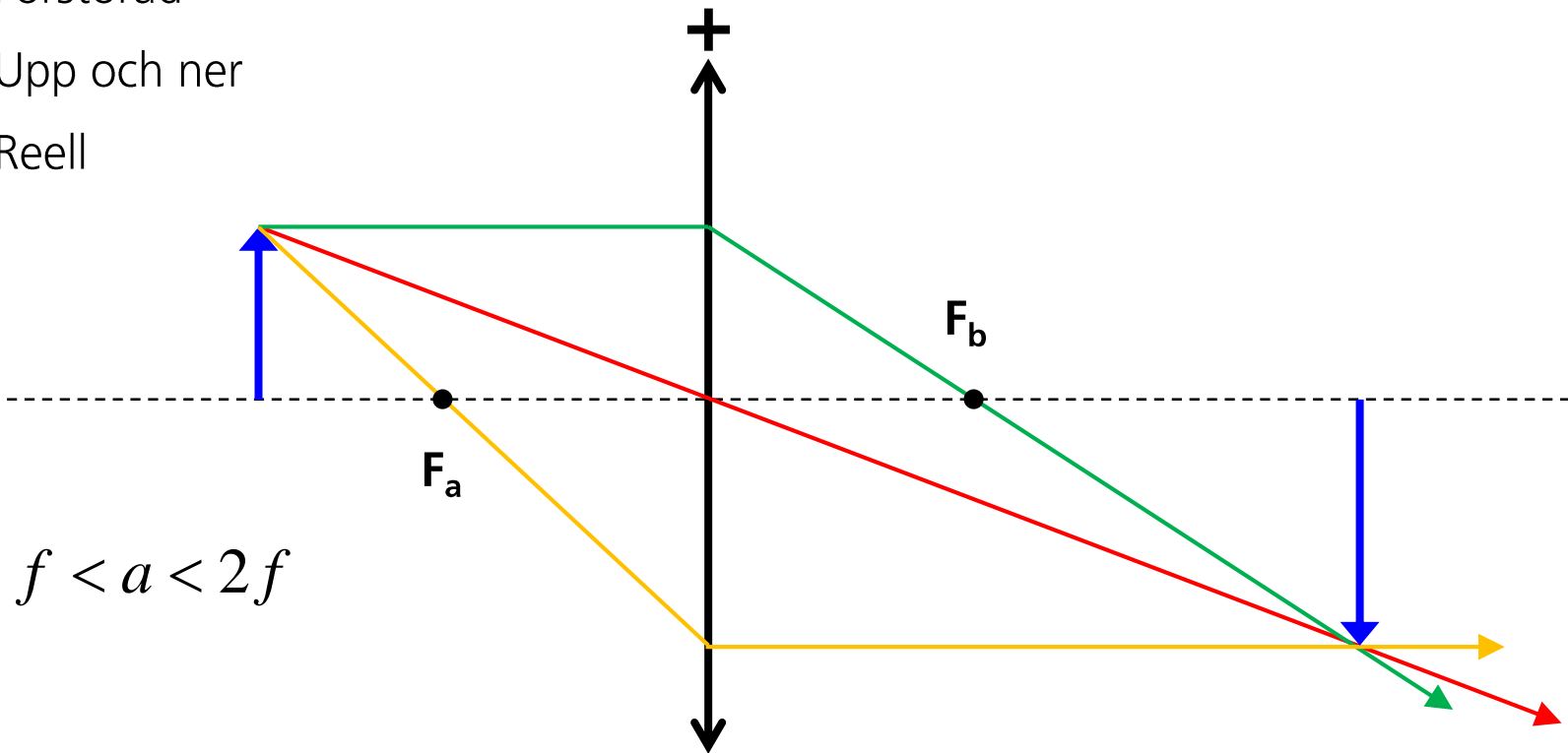
- Samma storlek
- Upp och ner
- Reell

Exempel

Konvex lins

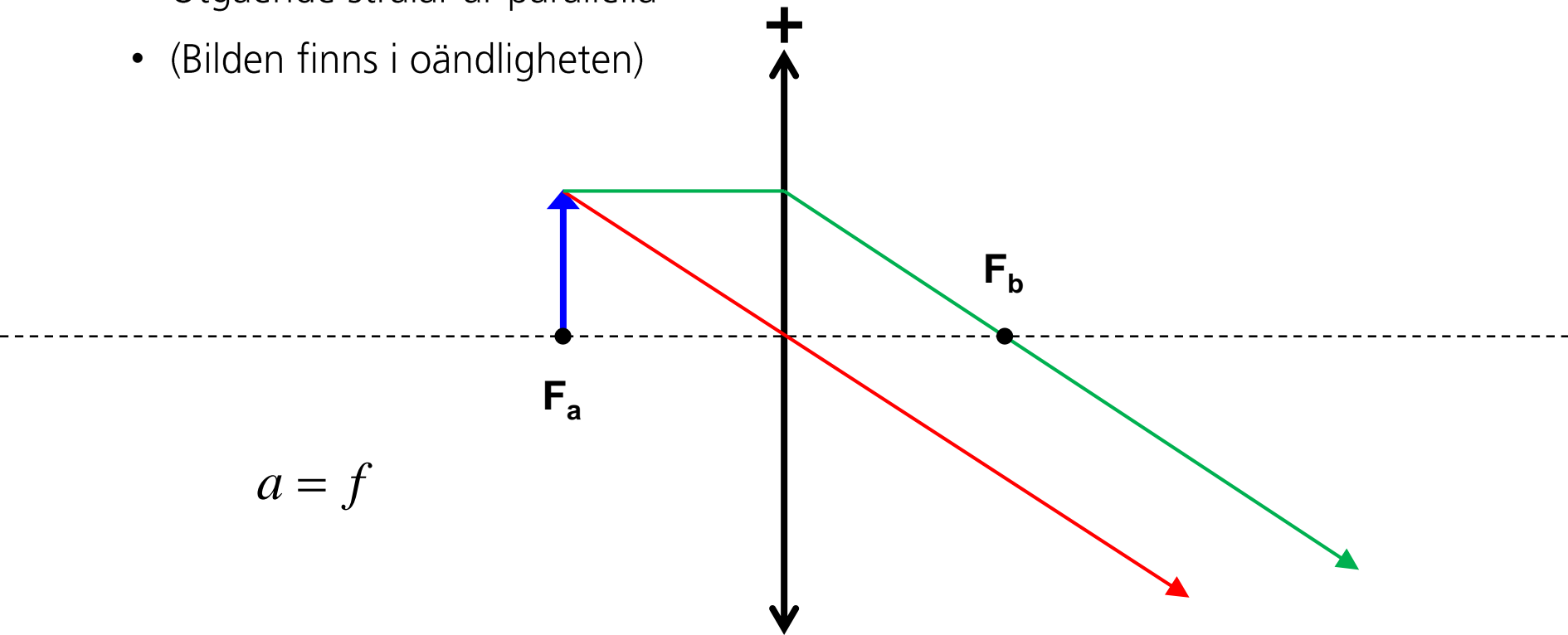
- Förstorad
- Upp och ner
- Reell

Exempel

Konvex lins

- Utgående strålar är parallella
- (Bilden finns i oändligheten)

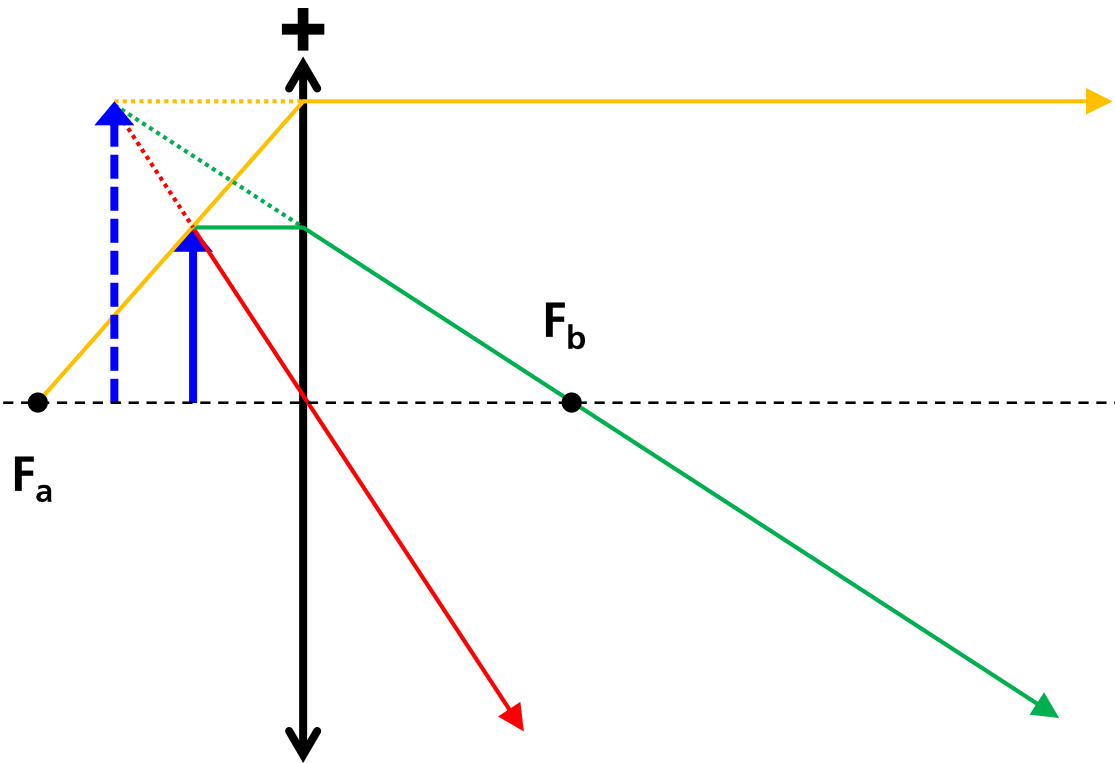

Exempel

Konvex lins

- Förstorad
- Rättvänd
- Virtuellt

$$a < f$$

Exempel

Konvex lins

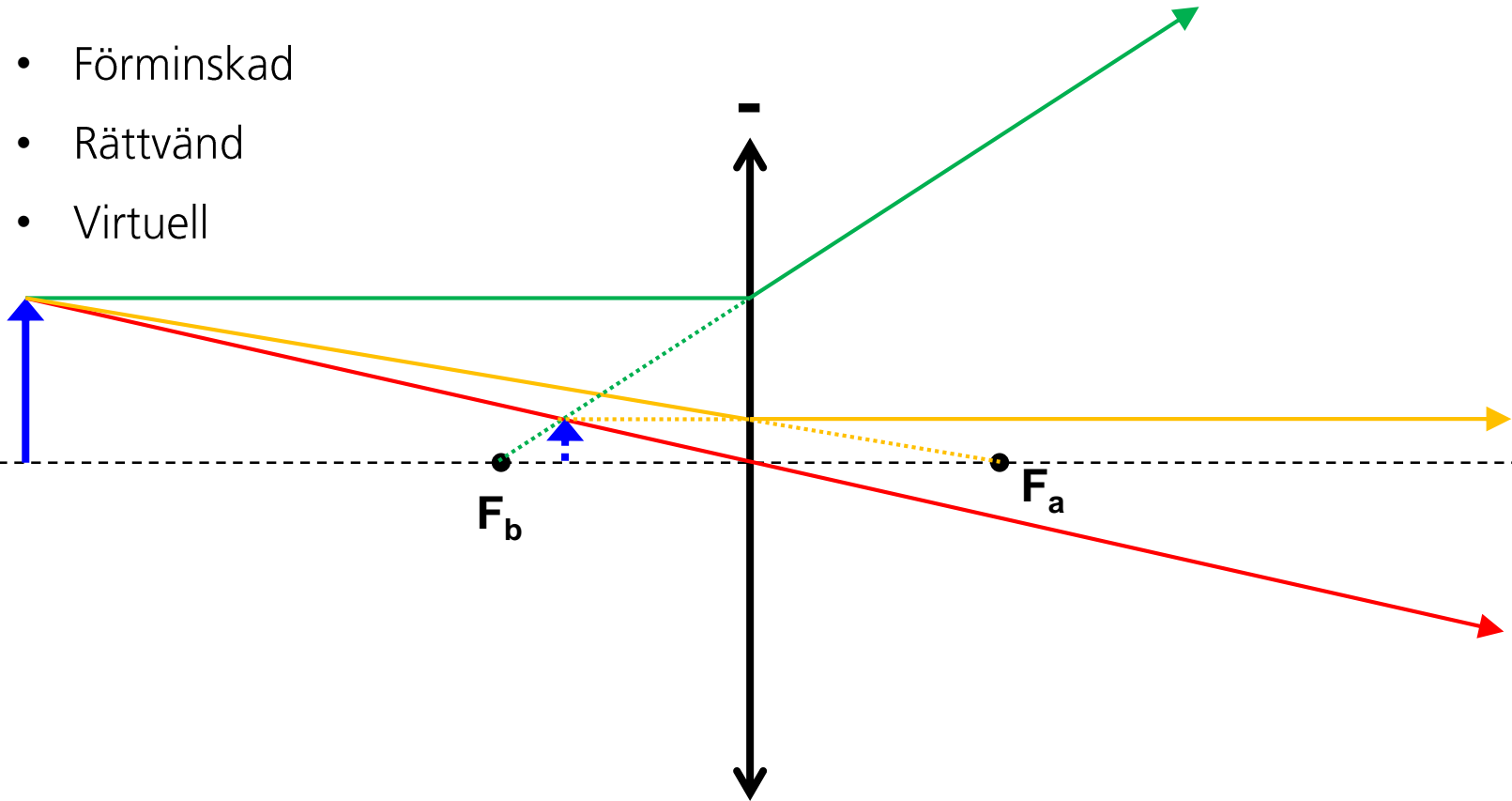

Exempel

Konkav lins

- Förminskad
- Rättvänd
- Virtuellt

Exempel

Konkav lins

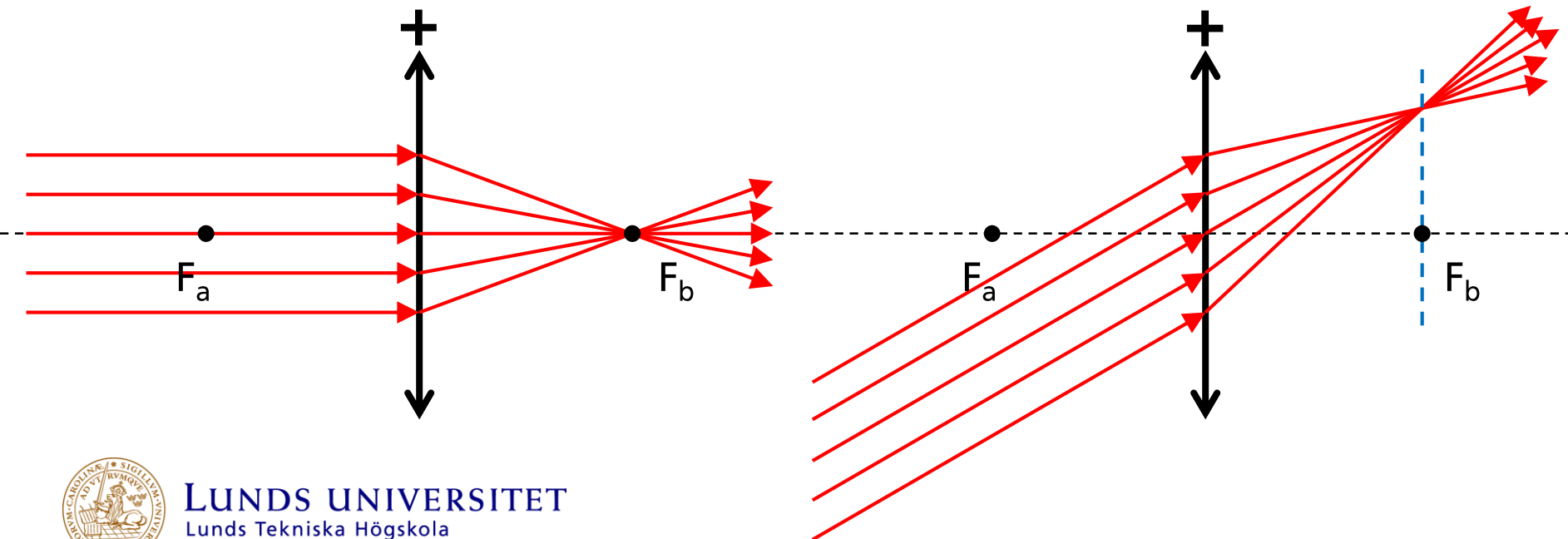

Parallella strålar

Uppgift 13.11

Strålar som kommer från *en* punkt långt borta är (med god approximation) parallella när de når fram till en lins. Det betyder att parallella strålar ska ge upphov till *en* bildpunkt.

a) Ett parallellt strålknippe infaller mot en tunn konvex lins. Strålknippet bildar 30 graders vinkel med den optiska axeln. Rita en figur och visa hur strålarna går efter linsen.

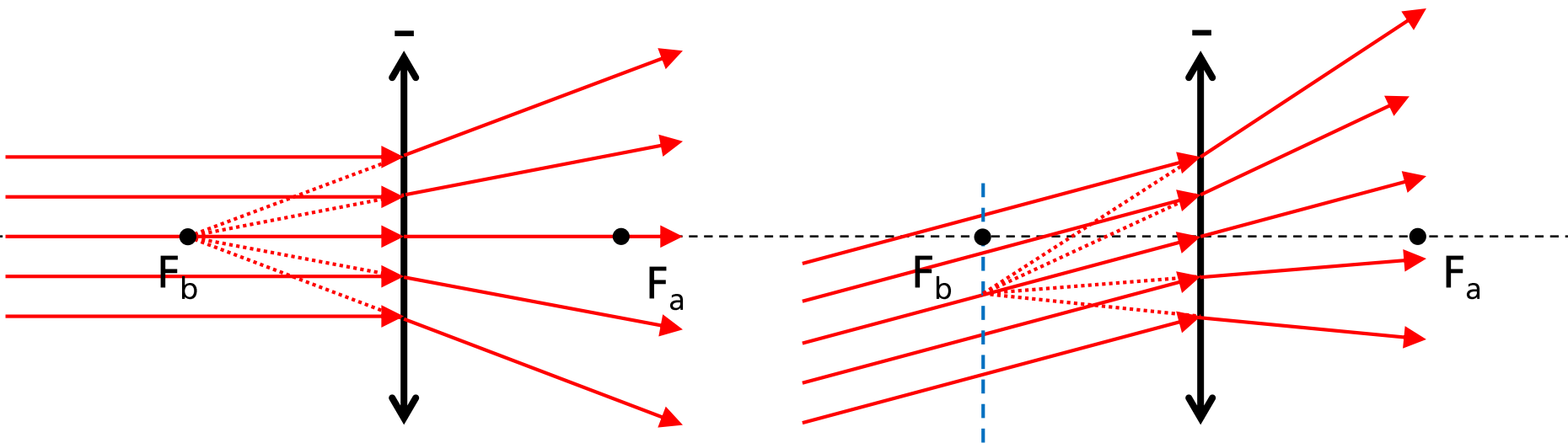

Parallella strålar

Uppgift 13.11

Strålar som kommer från *en* punkt långt borta är (med god approximation) parallella när de når fram till en lins. Det betyder att parallella strålar ska ge upphov till *en* bildpunkt.

b) Ett parallellt strålnippe infaller mot en tunn konkvav lins. Strålnippet bildar 15 graders vinkel med den optiska axeln. Rita en figur och visa hur strålarna går efter linsen.

Tunn lins

Sammanfattning

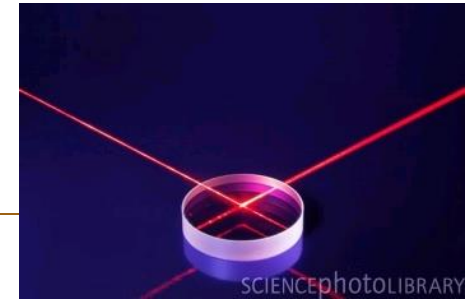

- Linstillverkarformeln: $\frac{1}{f} = (n - 1) \left(\frac{1}{R_1} - \frac{1}{R_2} \right)$
- Samlingslins: $f > 0$ Spridningslins: $f < 0$
- Gauss' linsformel: $\frac{1}{a} + \frac{1}{b} = \frac{1}{f}$
- Lateralförstoring: $M \equiv \frac{y_b}{y_a} = -\frac{b}{a}$
- Strålkonstruktion
  - Stråle genom centrum förblir obruten
  - Strålar parallella med optiska axeln bryts mot brännpunkten

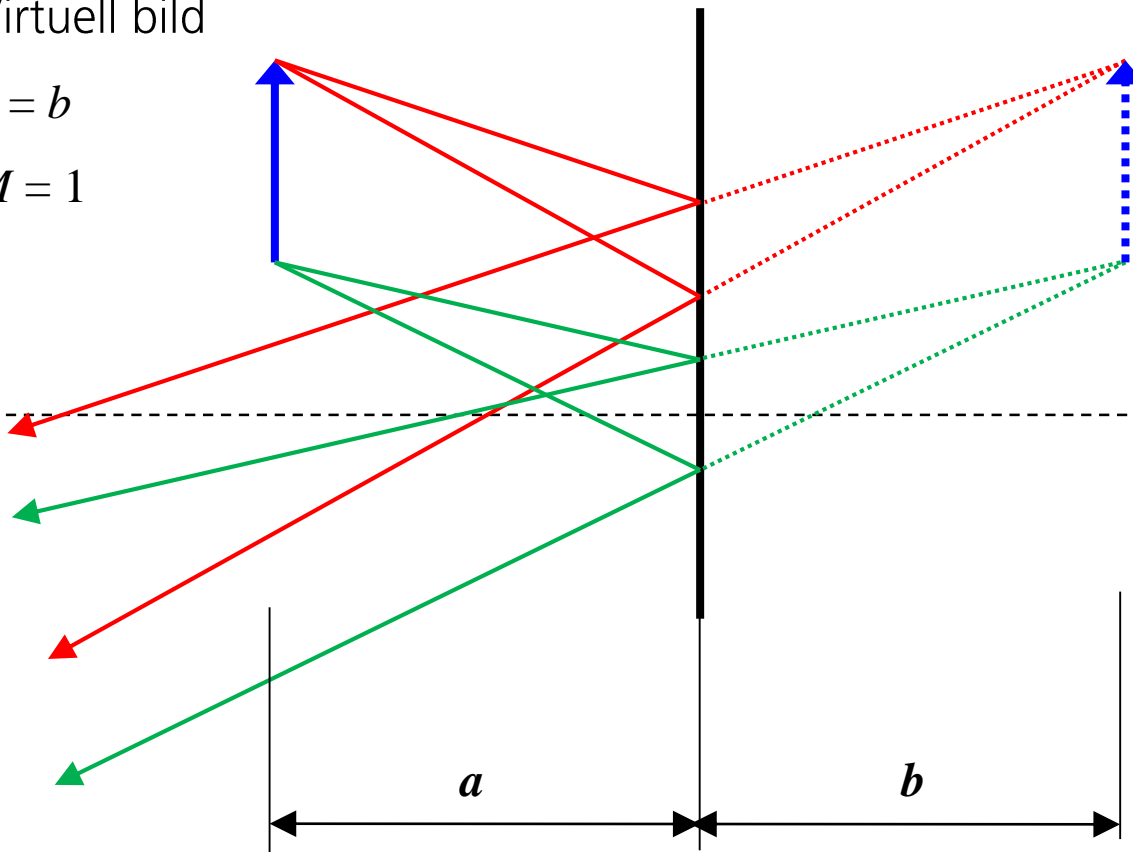
Storhet	Positiv om
f	linsen är konvex (samlar ljuset)
a	föremålet till vänster om linsen
b	bilden till höger om linsen
y_a	föremålet ovanför optiska axeln
y_b	bilden ovanför optiska axeln
M	avbildningen rättvänd

Plana speglar

- Virtuellt bild
- $a = b$
- $M = 1$

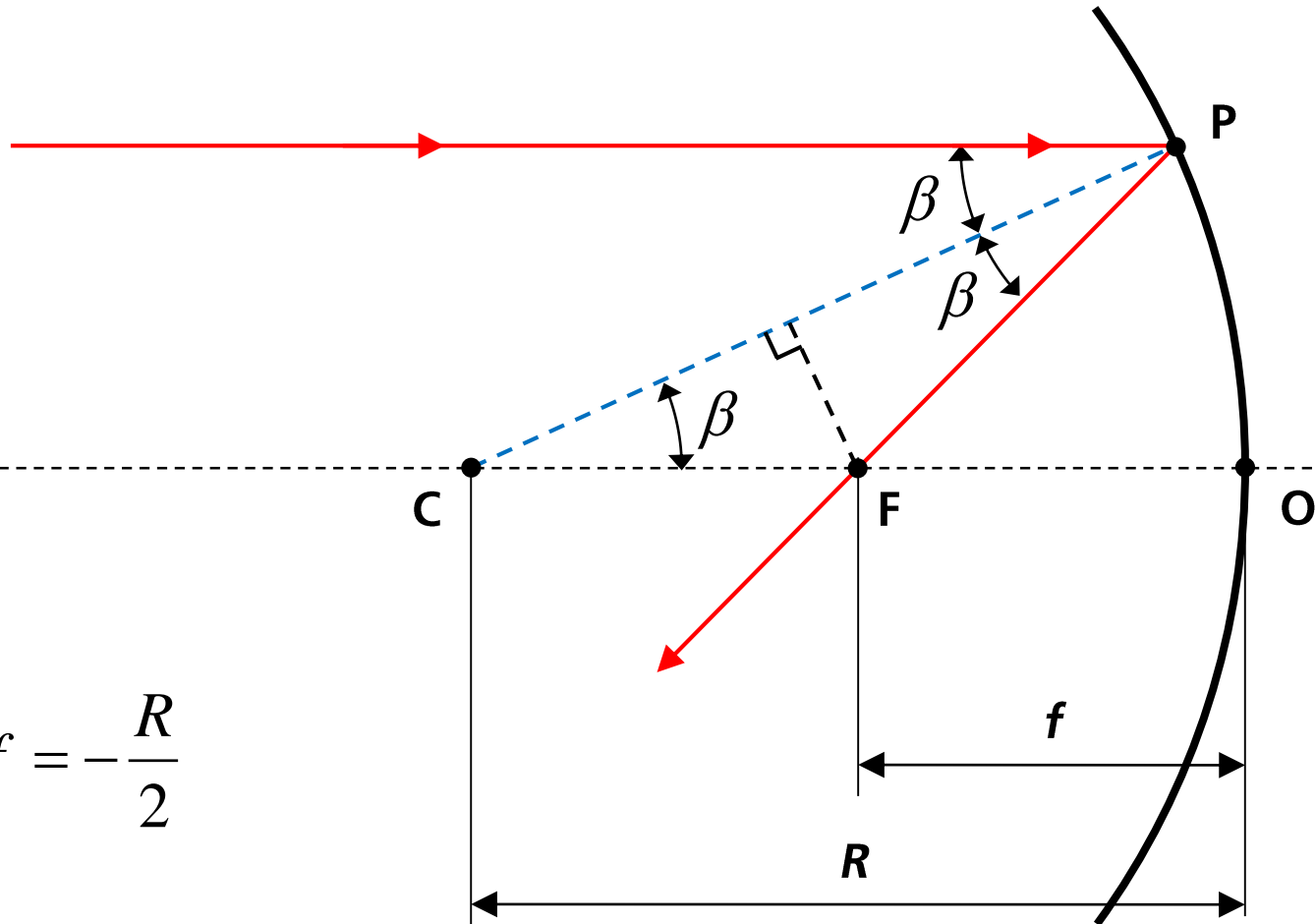

Sfäriska speglar

Brännvidd

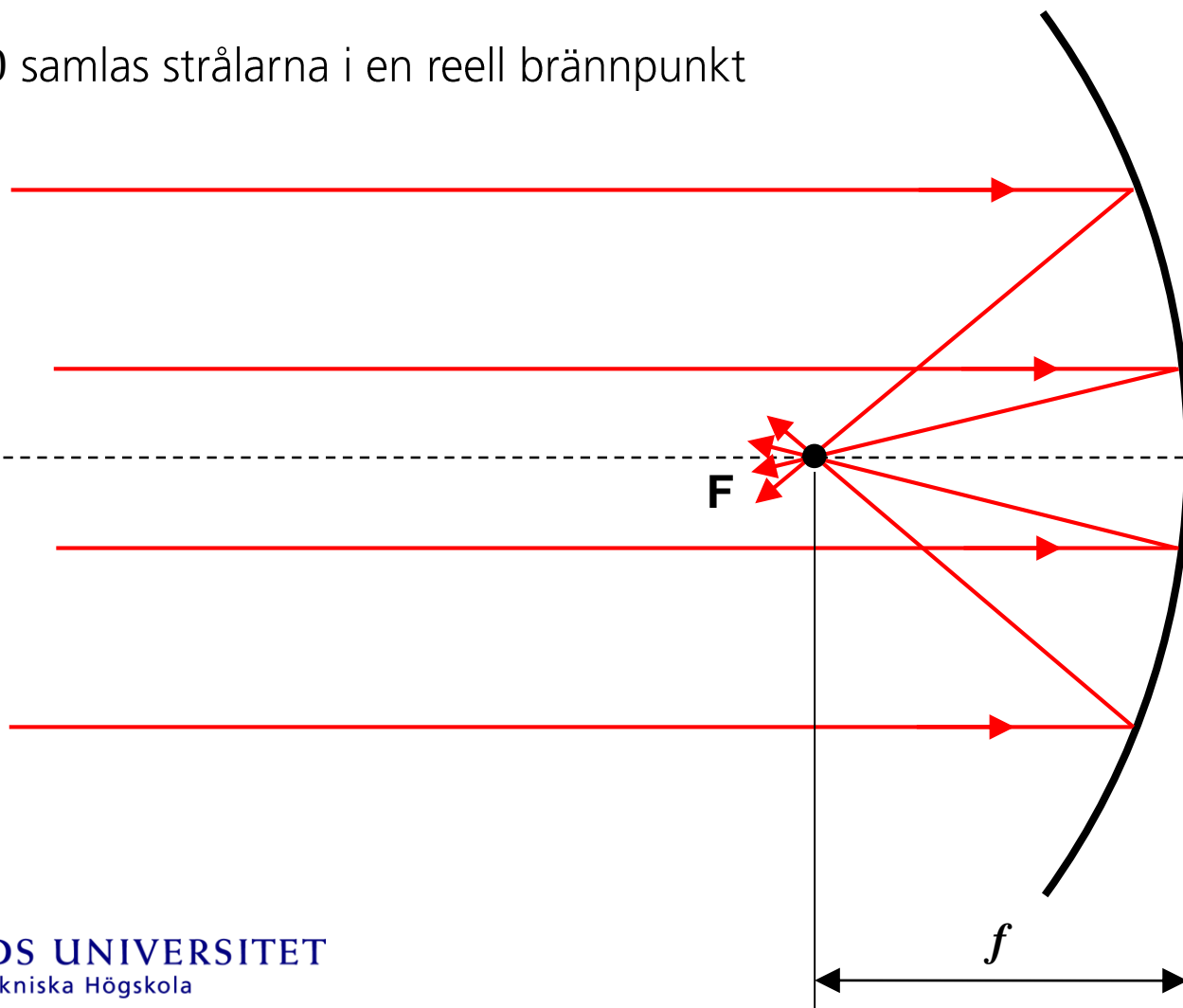
$$\Rightarrow f = -\frac{R}{2}$$

Sfäriska speglar

Brännpunkt för konkav spegel

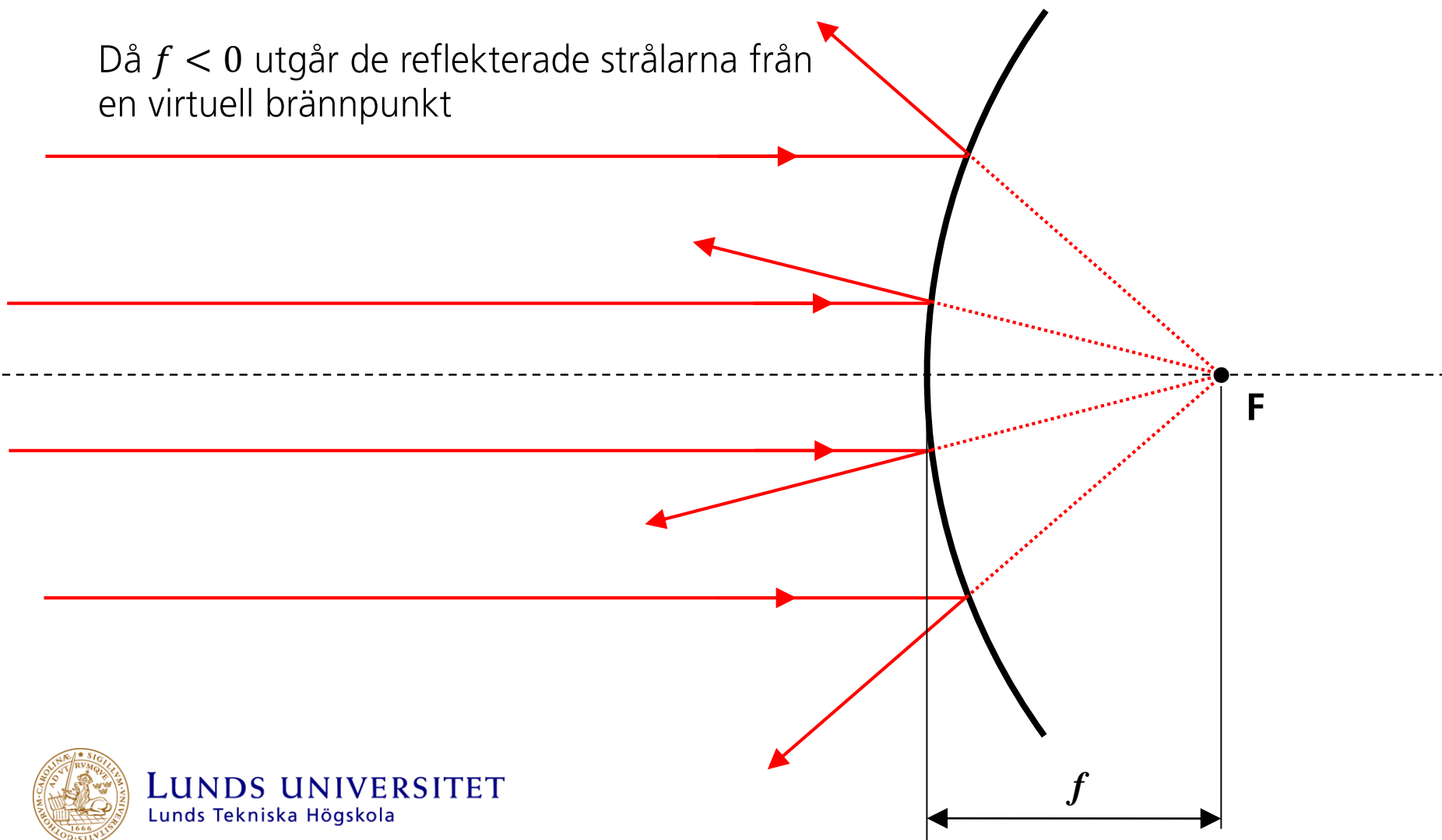
Då $f > 0$ samlas strålarna i en reell brännpunkt

Sfäriska speglar

Brännpunkt för konvex spegel

Då $f < 0$ utgår de reflekterade strålarna från en virtuell brännpunkt

Strålkonstruktion

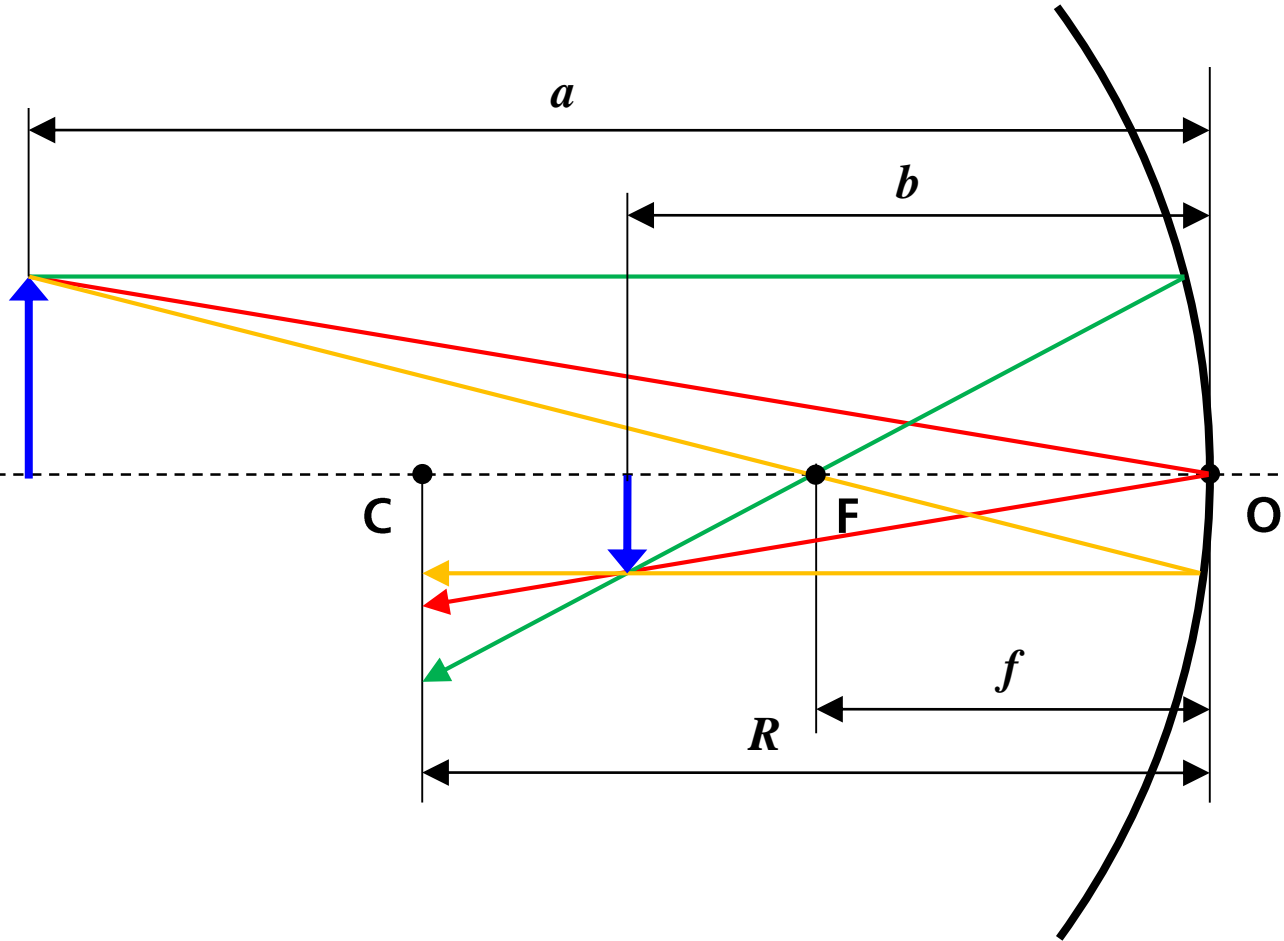
Standardstrålar

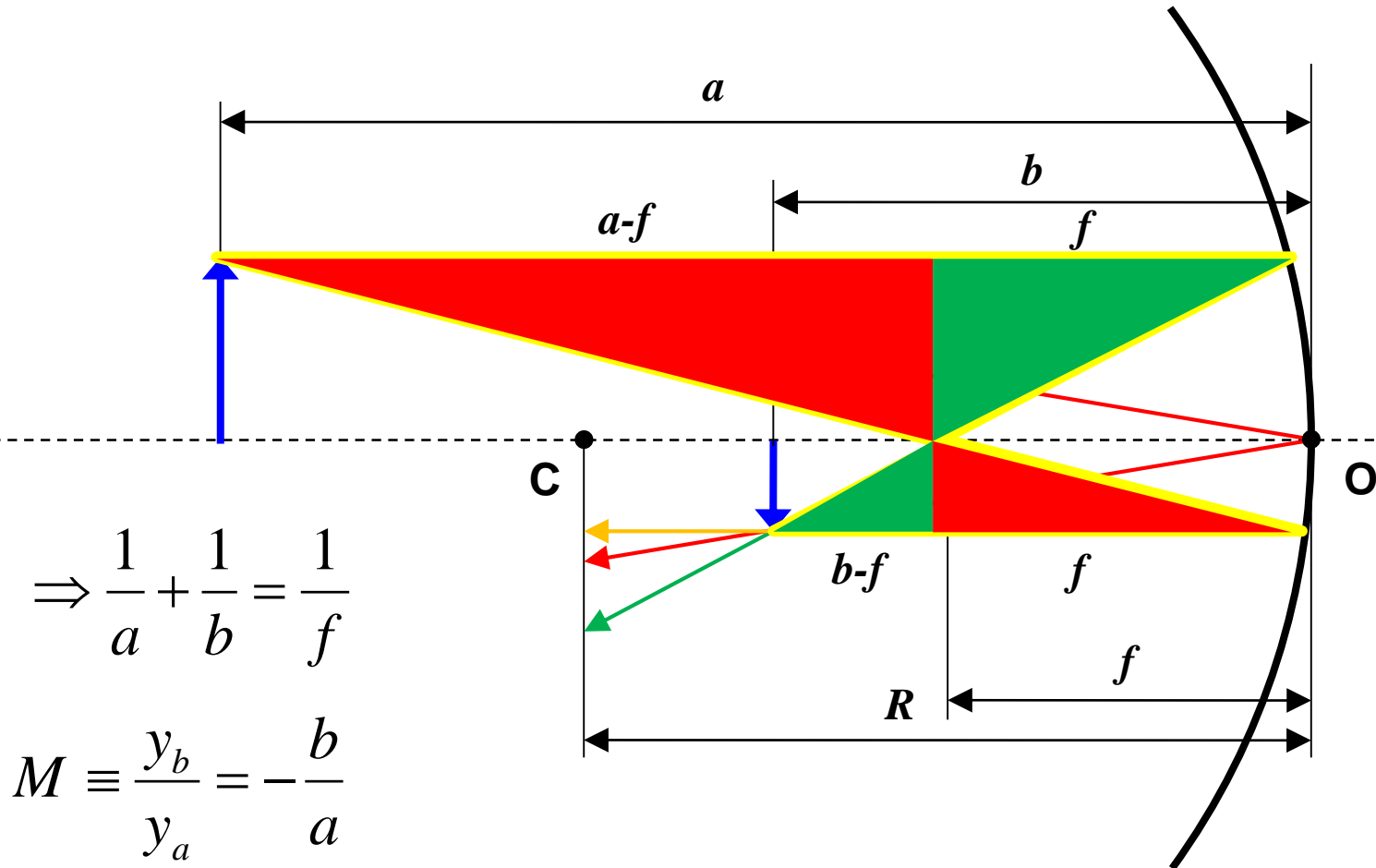
- En stråle som träffar spegelns origopunkt går tillbaka i lika stor vinkel på andra sidan den optiska axeln.
- En stråle som infaller *parallellt* med den optiska axeln hos en konkav spegel går efter reflektion genom spegelns brännpunkt. Är spegeln konvex ser strålen i stället ut att komma från brännpunkten efter reflektionen.
- En stråle som går genom *brännpunkten* hos en konkav spegel är parallell med den optiska axeln efter reflektionen. Hos en konvex spegel blir en stråle som är på väg mot brännpunkten parallell med den optiska axeln efter reflektionen.

Bildkonstruktion

Bildkonstruktion

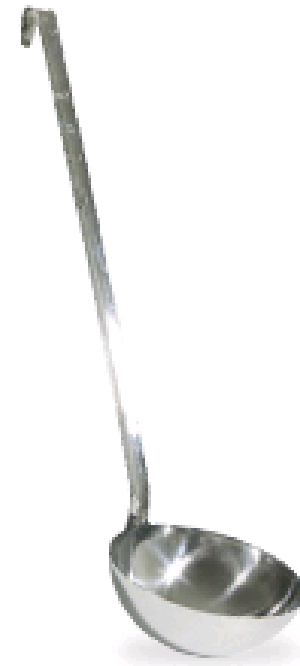

Exempel

Uppgift 14.13

En soppslev består av ett förkromat halvklot med diametern 8,0 cm. Om man tittar ner i sleven ser man en upp-och-ned-vänd bild. Hur nära ska ett föremål komma för att det ska ge upphov till en rättvänd bild?

Speglar

Sammanfattning

- Spegelns brännvidd $f = -\frac{R}{2}$
- Konkav lins: $f > 0$ Konvex lins: $f < 0$
- Gauss' linsformel: $\frac{1}{a} + \frac{1}{b} = \frac{1}{f}$
- Lateralförstoring: $M \equiv \frac{y_b}{y_a} = -\frac{b}{a}$

Storhet	Positiv om
R	C till höger om O (konvex)
f	F till vänster om O (konkav)
a	A ligger till vänster om O
b	B ligger till vänster om O
M	avbildningen är rättvänd

